

eylem

5 TUL

82 1 2

SORUNLAR

Orhan N. Güner
A.B.D. Üslerine Reddiye

Babür Kuzucu
On Ekim Lokavt ve Türk-İş Genel Başkanı

Yücel Kıvılcım
Vatan Hainleri Affedilmemelidir

İNCELEMELER

Niyazi Berkes
Kaypak Zemin Üzerine

John Eaton
Nükleer Çağda Sosyalizm
Çev. : Mekin Dinçer

Mother Jones
Yaşantımın Öyküsü
Çev. : Adli Moran

TÜSTAV

eylem

ONBEŞGÜNLÜK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 23

CİLT: 2

1 Aralık 1955

Sahibi :

ŞÜKRAN KURDAKUL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

BABÜR KUZUCUOĞLU

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 125' kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

Hân Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.

Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Basıldığı yer :

Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :

Büyük Kervan matbaası

TÜSTAV

ABD ÜSLERİNE REDDİYE

«Ey sibirbaz Simon ve ey yalnız iyilikle birleşmeleri gereken Allahın nimetlerini altın ve gümüş uğrunda soy-suzlaştıran Simon'un aç gözlü, sefil müritleri. Üçüncü ben-dekte olduğunuz için sırası geldi; şimdi boru, sizler için çalacak.» DANTE

ORHAN N. GÜNER
Sendikacı

Karaborsa Oyunu

23/Şubat/1965 yılında, İnönü ekibi, on kuruşluk limonu onbeş kuruşa satan işportacılarla Almanya ve Japonyaya savaş ilan etti. Halkımız, jandarmanın, tahsildarın ve ağasının huzurunda elpençe divan dururken; hangi karaborsacıların niçin içeri atıldıklarını ve neden Almanya'ya savaş ilan ettiğimizi bilemeyecekti. Asıl karaborsacılar «hacıağa» kılığında barları kapattığı, Almanya ile imzaladığımız on yıl süreli «Dostluk Andlaşması»nın üzerinden beş yıl geçmediği halde, köy enstitülerinin «gomonist» yuvası olduğunu çok tez belledik. Öyle ki, koca Hasan Ali Yücel, bir ömür boyu emek verdiği Türk kültürünün boğazlanmasına dayanamadı. Gerçekte boğazlanan, faşist hayranlığına kurban giden insan haysiyeti, dünya halklarının kendisiydi.

Bay Vilson ve Ondört İlkesi

I. Dünya savaşından sonra barışın kurulmasında en koyu savunucu Bay Vilsondu. Savaş kalıntısı ulusları, ondört ilkeye, denize düşmüşcesine sarıldılar. Savaş ölüm demektir, savaş yokluk demektir çünkü. Buna karşın A.B.D. ne Uluslar Kurumuna (cemiyeti akvam) girdi ne de barış andlaşmalarına imzasını koydu. Ama Uluslar Kurumundaki fukara devletlerin «İlahi Komedyasını» zevkle seyretmekten geri kalmadı. Denilebilir ki, savaştan altı yıl geçmeden Amerika, bolluğun ve zenginliğin doruğuna ulaşıverdi. Barış meleklerinin kurdukları Batı Andlaşması (Locarno), İngiltere ve İtalyanın «kefaletine» karşın Fransayı kurtarmaya yetmedi. Ve Dünya ulusları, A.B.D. ni 1929 yılına ancak besleyebildi.

Türkiyeye İlk Çıkartma

Sorunlar

1/Eylül/1947 yılında Türkiye'ye ilk çıkartma, Almanya ve Japonya'ya savaş ilânımızın mükâfatı olarak yapıldı. 1854 de de aynı koşullar altında Kırım savaşından hemen sonra, Londra ve Parisli dostlarımız Osmanlı imparatorluğuna çıktılar.

A.B.D. Türkiye'yi, 5123 sayılı yasa ile, yoksulluk ve tifüsten kırılırken buldu. Dünya halklarının durumu da pek iç açıcı sayılmazdı. A.B.D. üretim artıklarını satabilecek kara parçalarını, insan cesetleri ve yangın külleri arasından çok iyi değerlendirebildi. Şüphesiz, üretim artıklarının ölümlere satılması olanağı bulunmadığından, onların satınalma güçlerini ayakta tutmak gereği vardı: YARDIM. Bu kez, yeni mandacı, İngiltere'ye artık pabuç bırakmayacak ve de 1929 yılının hatalarını tekrarlamıyacaktı. Ne çare ki «bu bir esaret zincirinin ilk halkasıdır» diye yazan ve söyliyener, hırsızlar ve katillerle aynı koğuştta yatmaktan kendilerini kurtaramadılar.

Tarih, demokrasi savaşının bu yüzünü birgün yazacaktır.

Amerikan Mandacılığı

4/Nisan/1949 yılında Belçika, Danimarka, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Holanda, Norveç, Portekiz, İngiltere ve ABD arasında bir Kuzey Atlantik Andlaşması (NATO) imzalandı. Üç yıl sonra Türkiye andlaşmaya 5886 sayılı yasayla katıldı. Andlaşmanın sözüne göre Nato, barış ve güvenliği ve adaleti barışçı yollarla halletmek ve bu bir'gede 'refah'ı sağlamak amacı ile kurulmuştur. Aslında Nato, 1929 yılının çöküntüsünü tekrarlamamak için, artık ürünlerin üye devletlere kolaylıkla aktarılabilmesini başarmıştır. Beslenme denilen süt tozu artıkları, çocuklarımızı verenden kurtaramadı ama onları doğar doğmaz ABD ne borçlu kıldı. Nato gerçekte, askerlik yönünden ne savunma ne de bir saldırma andlaşmasıdır. Nato, ABD nin mandater devlet olmak yolundaki ahşap merdivenidir. Sovyet tehlikesinden söz açarak savunma andlaşması yapan ABD, aynı zamanda bu devletle içli dışlı ilişkiler kurmaktadır. Oysa Dünya, üçüncü bir devlet rekabetine elverişli değildir artık. Kızıl Çin Cumhuriyetine karşı her iki devin gösterdiği soğukluk, dünya cehenneminin bölüşülmesindeki zorluktan doğmaktadır. İki dost-düşman, göstermelik olarak da kendi yaşam alanlarına sızmalardan ürkererek soğuk savaş denilen maskaralığa baş vurmaktan çekinmiyorlar. Çünkü, yirminci asrın son yarısında ulusların gözlerinin içine baka baka «mandacılık» taslamak olanağı kalmadı. Böyle yüzkarası bir «vesayet Sistemini» asker gücüyle sürdürmeğe savaşmak, halkları

herzaman aptal yerine koymak demektir. Fransanın Nato'ya baş kaldırması bu düşünüyü doğrular niteliktedir. Dünya uluslarını çok çelimsiz bir zamanda yakalayan ABD, fırsat kollayıcılığı yapmıştır. Natoya imza koyan devletler ise 'muzayaka' halindedirler. Tam bir irade ile yapılmayan andlaşmanın da yasal yönü yoktur. Nato, ölü doğmuş bir 'cenin'dir.

Varşova andlaşmalarının da Nato'nun bugünkü durumundan ayrıntılı bir yanı bulunmamaktadır. Nato içerisinde ABD Türkiye'ye ne yapıyorsa, Sovyet Rusya da Varşova andlaşması içerisinde Romanya'ya aynı şeyi uyguluyor. Vesayetden söz edilirken spekülasyon yapıldığı sanılmıyor. Andlaşmanın 10. maddesinde (bu suretle davet olunan her devlet kendi iltihak vesikasını ABD hükümetine tevdi etmekle andlaşmaya taraf olabilir), 13. maddesinde (taraf-lardan herbiri ABD hükümetine feshi ihbar ettiği tarihten bir yıl sonra kendisine taalluku itibariyle andlaşmaya nihayet verecektir) demekle. Natonun kollektif bir savunma örgütü olduğu savını suya düşürmektedir. Bu, gerçek anlamıyla ABD nin yararlarının yoksul uluslara beklettirilmesi.

Günün konusu üsler

Yurdumuzda bugün, Yabancıların özellikle ABD nin asker güçlerinin konaklamakta olduğu bir gerçektir.

Bu güçlerin toplumumuza ektiği ahlaksızlık tohumları bir yana - ki bu nokta üzerinde durmak gerekir-maddi yapısını eleştirmekte yarar vardır. Parti uçları yabancı üs sorununu iki yönden ele almaktadırlar:

1. Türkiye Nato andlaşmalarına imza koymuştur. Andlaşmanın 3. maddesine uygun olarak Natoya ait savunma konakları kurulmuştur. Bu konaklara yurdumuzun savunma gücünü artırmak bakımından gereksinme vardır.

2. ABD. yurdumuzun 35 milyon metre karelik vatan toprağını işgal etmiştir. Bu üslerle Türk yetkilileri giremez, üslerden havalanan U2 casus uçaklarından Türk hükümeti haberdar değildir.

Tartışma, hukuk açısından ele alındığı zaman, karanlıkta göz kırpmak şekline dönüşüyor. Söz konusu üslerde Amerikan bayrağı dalgalanmaktadır. Bu üslerde çalışan işçiler, hak anlaşmazlıklarında mahkemelerden şu yolda

karar almaktadırlar. «TUSI,OG, Amerikan taktik hava kuvvetleridir. Hükmi şahsiyeti olmadığı gibi, A.B.D. nin bir unsurudur. Türk Mahkemelerinde ise A.B.D. ni yargılamak olanağı bulunmamaktadır.» Bu kararlarlar Yargıtay tarafından da onaylanmaktadır.

Ohalde A.B.D. yurdumuzda konaklamış durumdadır. Nato Andlaşmasının 3. maddesi, Türkiyede ne A.B.D. ne de natoya taraf herhangi bir devlete üs kurmak yetkisini vermemektedir.

Ohalde, A.B.D. nin Türkiyedeki üslerinin yasal gerekçesini bilmek giderek bulmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yetkili ağızlar, bu kaynakların gizli olduğunu, açıklamakta, Türkiyenin savunması bakımından sakınca bulunduğunu söylemektedirler.

Gizli bir takım anlaşmalarla Türk halkını ve gelecek nesilleri bağımlı kılmak demokrasilerde mümkün değildir. Kaldı ki bu anlaşmaları yapanlar da göçmüşlerdir. Bize düşen görev, halkımızın zararına işleyen sözleşmeleri yeneden gözden geçirmektir. Yoksa onu yan yollarla savunmak değil.

A.B.D. ile yapılan sözleşmeleri gözden geçirirken çok uyanık olmak zorundayız. Çünkü bu durumda A.B.D. Vietnamda, Dominikte yaptıklarına benzer girişimlerde bulunabilir. Ama bilinecektir. Türkiyenin bir Vietnam, bir Dominik olmadığı.

TÜSTAV

ON EKİM, LOKAVT VE TÜRK - İŞ GENEL BAŞKANI

Babür KUZUCU

On Ekim İktidarı

Emperyalizmle geri kalmış ülkeler halkının ölüm - kalım savaşına girdiği bir dönemde, geri kalmış ülkelerden biri Türkiyemizde, «emperyalizm taraftarlığı» nı, hem de gizlemeden, seçimle ulus bütününe tescil ettiren siyasî bir görüşün, 10 Ekim iktidarı, bir çok aydınlarımızda, 1961 Anayasa'sından doğan bazı hak ve özgürlüklerin kısıtlanma yoluna gidileceği kuşkusunu uyardırmıştır.

Bu kuşkuvarın nedenine eğilmeden önce, «çoğunluktan yana hak ve özgürlüklerin doğuşu» üstünde kabataslak duralım.

Özgürlüklerin Kurumlaşması ve Kullanılması

Halktan yana bir özgürlüğün kurumlaşması; Halkın belli bir süreç içinde gelişen ihtiyaçlarının, değişme dileğinin, bir olgunlaşma noktasında, Toplum'un yapısına yaptığı «zorlama» sonucudur.

Toplumdaki her değişmeyi, her devrimi Halk yapar. Ama kendi eliyle, ama başkalarının eliyle... Ve kurumlaşan özgürlük, onu «dileyen» yığınlara mal oldumu, hangi baskı rejimlerini kurarsanız, kurun, koparıp alamassınız geriye. O özgürlüğün kullanılması, yaşamadan ayrılmaz, sanki, dünya kurulalıdan beri varmış gibi bir olağanlık kazanır artık...

Ama, özgürlüğün kullanılması; «ihtiyacı yaşaması içinde geliştirip duyan» yığınların değil de, o yığınları temsil eder görünüp, aslında onlardan «farklaşma» süreci içinde olan çıkar gruplarının çerçevesinde kalmışsa, iki kötü sonuç kaçınılmaz olur. O özgürlüğü kullanıldığını sandığımız yığınların bilincini tanımada yanılıya uğranız, bir.. Bilincine yığınların sahip çıkmadığı bir özgürlüğün, baskıyla, hiç bir tepkiye uğramaksızın -hiç olmasa o an- geri alınması denemesine girişilebilir, iki.

Kuşkunun nedeni

Yukarıda sözünü ettiğimiz kuşkunun, yerli ya da yersiz oluşundan çok, nedenleri üstünde durmak istiyoruz.

Yüzyılı aşkın «Yenileşme, Batılulaşma, Devrim v. s.» tarihimizi değerlendiren aydınlarımızın büyük bir çoğunluğu, bütün bu oluşumları birer «üst yapı» hareketi olarak ele almışlardır. Toplum yapısındaki köklü değişimlerin,

devrimlerin, ancak Halk'ın zorlamasıyla oluşacağı inancı bizde yerleşmemiştir daha. Bu yanlışın -ya da bile bile böyleymiş gibi göstermenin- bütün bu yüzyıllık tarihe damgasını vurmuş «aydın kuşaklar»ın sosyal çatısından gelen temelli nedenleri var elbette... Son yıllarda, olayları derinliğine kavramış toplumcu düşünürlerimizin (Emin Türk Eliçin'in, Hikmet Kıvılcımlı'nın, Niyazi Berkes'in) türlü yönleriyle dedikledikleri bu nedenleri biz konu dışı bırakarak, sorunu, bu ters ele alışı yarattığı düşünce biçimi üstünde duracağız.

Bu türden aydınlarımız, hak ve özgürlüklerin oluşum sürecini, onları kullanan kurum ve örgütlerden -sınıflardan değil- yola çıkarak değerlendirirler. Örneğin, tekelleşmiş dört- beş bâbîâli kurumuyla birkaç düzine kalem erbabı»nı, basın özgürlüğünün yalnızca sonucu değil, nedeni de sayarlar. Fikir Özgürlüğün ile Üniversite, İşçi Hakları ile kalburüstü işçi örgütleri arasında benzeri bağıntılar kurarlar. O zamanda, 10 Ekim gibi umulmadık siyasi değişimlerin gücü karşısında, hem o kurumlar, hem de o kurumlara bağlı saydıkları hak ve özgürlükler adına olağan bir kuşkuya kapılırlar.

1961 Anayasası

27 Mayıs Hareketini Halk yapmamıştır ama, ortamını, Halkın büyüyen ihtiyaçlarının üst yapıya yaptığı zorlamalar doğurmuştur. Bunun için de, 1961 Anayasası Halk'ın, bu hareketi doğurucu ihtiyaçlarını giderici biçimde kurumlaşmıştır.

Anayasa'dan doğan hak ve özgürlükler bizzat bu ihtiyaçları gidermek için kullanılacak araçlardır.

Bu araçları, bilinç olarak, ona ihtiyacı olan Halk yığınlarına mal ettiyse eğer, hiç korkmıyalım. Kimse onların değil özüne, kılına bile dokunamaz. Tarihte böyle gerisin geriye bir dönüşüm olmaz. Yok, bu hak ve özgürlükler, Halktan kopma yoluna basamak edilmişse, yüzyıldan beri oynanan orta oyununun yeni bir temsili için sahne hazır demektir. Ve bu ihanet oyununun bir numaralı oyuncusu, her zaman olduğu gibi, iyi beslenmiş, gösterişli, çığırta, söylev sever ama bilinçsiz devrimimiz, Osmanlı aydınımız olacaktır. O zaman, belki acı ama, kuşkumuzun öznesini bizzat kendimizde aramamız gerekecek...

Yeni iktidar ve ilerici örgütler

A. P. iktidarının daha belirli, daha duru niteliği, «ilerici» adını verdiğimiz kurum ve örgütlerin, karmaşık siyasî bir ortamın bulanıklığı ardına saklamayı başardıkları yanlarının açığa çıkmasını -hem de Halk'ın anlayacağı bir biçimle- sağlayacaktır. Halktan yana olmamanın, «Halktan Yanalılık» gösterme-

liği içinde yüzyıldır sürüp gitmesi olanağı, demokratik devrimlerle, beyaz ihtilallerle, yüzeyde değişikliklerle süslü bu bulanık ortam içinde yaşılabilmştir, bizde hep.

10 Ekim seçiminin sonucu; Halkın, kendinden olanı da, kendine karşı olanı da, kendi diliyle anlama dileğinin ifadesidir. Kendini, ister istemez, daha yalansız, daha keskin çizgilerle ortaya koymak zorunda olan A. P. iktidarı, kendisiyle birlikte tanımı tam yapılmamış başka kuruluşların da iç çelişkilerini Halkın gözü önüne serecektir.

Ve Türk - İş Genel Başkanı

Işık bu kurumların üstüne şimdiden düşmiye başlamıştır bile.. Türk - İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, 16 Kasım 1965 günü, Eskişehir Demiryolları İşçileri Sendikasının Genel Kurul toplantısında şöyle diyor :

«Bugün bir takım ağızlarda Lokavt kalkmalıdır sözleri vardır. Aslında lokavt ile grev yapışık kardeştir. Lokavtı kabul etmemek demek, hür sendikacılığı kabul etmemek demektir...

Lokavt kaldırıldığı takdirde sosyal güvenliğini kaybedecek olan hiçbir müteşebbis yatırım yapmaz ve dolayısıyla biz işçilerin iş sahası açamaz. Hür dünyada bin grev olmuşsa, bunun karşılığında ancak bir lokavt hareketi olmuştur. Lokavt kalkmalıdır diyenler işçilere şirin görünmek isteyenlerdir.»

Yediyüzbin kişilik işçi örgütünün birinci kertedeki yönetim kadrosunun, 1961 Anayasasıyla doğan, İşçi Sınıfımızın demokratik hayata etkileme hak ve gücüne vermek istediği yönle belirlenmiye başlıyan niteliği, bu sözlerle gözden kaçmayacak bir biçimde açığa çıkmıştır.

Hükümet Programında İssizlik Sigortasının üç kelimeyle geçtiği, İş Kanununun 19. Yüzyıl Kapitalizm çağı artığı maddelerinin, işçiyi kolundan tutup kapıdışı etme olanağını işverene verdiği Türkiyemizde;

Emeği 20. Yüzyıl tekniğine 19. Yüzyıl anlayışıyla satılan 700.000 Türk İşçisinin adına, örgütün en yetkili ağızı, LOKAVT'ı, «Hür Sendikacılık»ın «varlık şartı» saymaktadır. İlerici 1961 Anayasasına savaş açan statükocu güçlerin bir zaferi olarak kanunlaşan Lokavt'ı... İki milyon işsiz kıvrandığı Türkiyemizde, yüzlerce işçinin işsiz yani aç bırakma olanağını, kendi elleriyle ya-

rattıkları değerden bir parça daha pay almak için tarih boyunca mücadele sonucu elde ettiği, «Topluca işi bırakmak suretiyle direnme -Grev-» hakkına eş sayan bir anlayıştan doğan Lokavtı...

1960 lardan sonra, böyle bir anlayışı demokratik dengeğin şartı sayan görüş, herhalde Türk - İş Genel Başkanından başkalarınca ifade edilmeliydi.

Hele, Lokavtı, patronların teşebbüs güçlerinin, iş sahaları açılma olanağının bir teminatı saymak, tabir caizse, bir ihanetin ifadesidir. İş sahası açılmasını, yani işsizlerin iş bulmasını işçilerin işsiz bırakılabilmesine bağlayan iddia, ileri sürücüsüne bu ihanetin damgasını vuran bir «aykırılık»tır.

Türk İş Sınıfının tek temsilcisi olarak kendini sunan, böylelikle de, 1961 Anayasasıyla doğan işçi haklarının tek savaşçısı olması gereken Türk - İş beyni, hiçbir baskı ya uğramadan, kendini, Hükümet Programına bir kapıkulu edasıyla adapte etmiştir:

«Türkiye'nin süratle sanayileşmesi iktisat politikamızın temellerinden biri olacaktır. Halen memleketimizde süratli bir sanayileşme hamlesi için zemin çok müsait durumdadır. Bu müsait ortamda sanayi alanındaki, yatırım ve teşebbüsleri teşvik etmek ve hızlandırmak için bazı tamamlayıcı tedbirlere ihtiyaç vardır.

Bu maksatla sanayi bölgeleri kurularak, bu bölgelerde yatırım yapanlara ucuz arsa ve bina temin edilecektir.

Sanayi kalkınma bankalarının yalnız kredi açma değil, fakat bilhassa yeni müteşebbislere, risk sermayesine katılma suretiyle de, yardımcı olan hizmetler görmesi uygun olacaktır.

.....●●●
Mülkiyeti ortadan kaldırarak, servet düşmanlığı yaparak, biriken gelir ve sermayeyi Devlet zoruyla fertler arasında bölmeğe kalkarak, sosyal adaleti sağlama çabaları, bugün en doktriner ülkelerde bile terkedilmiştir. Sosyal adaleti gerçekleştirmek için modern devletin elinde müterakkî vergiler, halk kütleleri yararına genişleyen kamu faaliyetleri, hür sendikacılık ve kollektif pazarlıkla ücretlerin tesbiti ve kârdan pay alınması gibi birçok vasıtalar mevcuttur.» (Hükümet Programı, Resmi Gazete 12 Kasım 1965)

Artık Türk-İş beyninin «Lokavt teminatlı» Hür Sendikacılığın tanımı belli olmuştur: Siyasal eylemin dışında tuttuğu işçi kitlelerini, Toplu Sözleş-

me yoluyla, «Ücret artımı-tüketim mallarının fiyat artımı» kısır döngüsüne sokarak, işçi-işveren bağıntılarından «komisyon» alan Sendikacılıktır bu... Ve alındığı, «kökü dışarda» «model»e tıpatıp uygundur.

Ne var ki, bundan bir süre önce gene bu sayfalarda belirttiğimiz gibi (Eylem Dergisi Sayı: 19), bu model, sömürge mal ve can pazarlarında elde edilen fazla kârdan, kendi endüstri işçisine pay vererek, onun tarihi niteliğini, geçici de olsa, bulandırma olanağına sahip emperyalist ülkelerin malıdır. Bu kârın bizzat kendi emekçi sınıflarından sağlandığı Türkiyemizde, bu oyunun foyası çabuk meydana çıkacaktır. Aynı örgütün kötüleme mitinginde söyledikleri sözlerin, hepsinin, «içten gelmeden» söylenmiş olabileceklerini kabul etmiyoruz biz.

Bitirirken

Önümüzdeki dönem, tarihin doğrultusunu gün ışığına çıkaracak oluşumlara gebe... Gerçek ilericiler, bunların ışığında «Yığınları uyandıracak olan tarihi aykırılıkların odaklarının», bize gösterilenlerden başka olduklarını kavrayacaklardır. O zaman da, Halk'ın doğruları anlamadığı yanılığsından kurtulacak, Halkla «dil ve eylem birliğine» varacaklardır.

PANDİT NEHRU

DÜNYA TARİHİNE BAKIŞLAR

TUŞTAV

Çevirenler :

Engin Deniz Akarlı - Sabiba Tuğcu

5 Lira

ATAÇ KİTAVEVİ

VATAN HAINLERİ AFFEDİLMEMELİDİR!

YÜCEL KIVILCIM

Sendikacı

Sokaktaki adamdan başbakana kadar affın sözünü edenler çoğalmaya başladı. Mubaşir af istiyor, dosyalar azalır diye. Mahpus af istiyor, biran önce ışığa kavuşsun diye. Dışardakiler af istiyor, huzur gelsin diye. Türkiyemizde, 1950 den buyana af oyunu oynanmaktadır. Bebek-Köpek sanıklarından arta kalanlar affedilirse, huzur gelecek deniyor, çoğu kez. Üstelik, huzurun kaynağını af'ta arayan bilim adamlarımız var!..

Netekim, Kayseri sürgünleri bırakıldılar ama, huzur'un zerresi görülmedi. Köşebaşlarında dilenciler bir iken beş oldu. Randevu evleri eskisinden çok dolup boşalıyor. Pamuk fiatlarımızı düşüren Amerikayı af yola getiremedi. Kıbrıs'a af çığlıkları arasında çıkamadık, Çimento bulamayanlar kerpiç kesmeğe başladı, işte Kayseri boşaldı ama ne sefaletimiz eksildi ne ekmeğimize bir katık bulabildik. O halde, en yetkili ağızlar huzur-af karışımından hangi sonuca ulaşmak çabasındadırlar.

1946-1950 Merhametsizliği:

İşportacıardan uydurma casuslara kadar mahpushanelerin dolup taşıdığı bir dönemde, gözyaşları ve tüm haksızlıklar, İnönü ekibinin katı yüreklerini yumuşatmağa yetmedi. Onlar, haksızlıkların üzerinde adaletin zorunluluğuna ıranıyorlardı sözümona. Çünkü ceza zorunlu ise etkilidir. Ama bu ekip devresinde biz, işportacıların ak borsa veya karaborsa adına zindanlara atıldığı fakat haciğa tipi spekülâtörlerin kambur biraderlerle kadeh tokuşturduğunu unutmadık. Gecekondu başına yıkılan, kucağı çocuklu genç kadının «yuvamı yıkmayın, elleriniz kırılın» çığlıkları belediye zabıtasına hakaret bellemiş ve kadınlar koğuşu çocuklu analarla doldurulmuştu. Bu cezanın zorunlu oluşudur. Cezanın muhakkak oluşudur. Beşeriyetin mecellesi, İnönü ekibinin tabanlarına vurmuş yüreklerine çakılmıştı. Ve bunlar, Türkiyemizde oynanan büyük oyunun oyuncularını idi. Bu oyuna bugün aynı yüzle devam etmektedirler. Ve, o günün demokrasi melekleri zulüm, haksızlık, gözyaşı, adaletsizlik, hepsinden kötüsü yoksulluk içindeki bu yurda af ve ekmek getireceklerini

söyleyerek 'husumet andı' içtiler, büyük meydanlarda. İnönü ekibi bu gidişe ayak uydurmadı, affetmedi ama kademelisine rıza gösterdi. Ve, kademeli affın toplumun yararlarını saracağını söylemekten çekinmediler. Ve de gittiler..

Af 'mı Av' mı?:

Af özdeksel yapı yönünden kişi oğlunun merhamet duygusu ile yakın ilişkidir, giderek, ahlaksaldır. Bu açıdan af üzerine yazarlar arasında değişik düşünelere rastlanabilmektedir. Örneğin, Beccaria: Suçların işlenmesine engel olan cezanın ağırlığı değil, muhakkak oluşudur der. Suç işlenmişse o suçu işleyen cezasını çekmelidir. Yasa toplum yapısına en uygun olduğu sürece iyidir. İyi olan yasaya dayanılarak verilen ceza ise çektirilmelidir, Af yasayı geçici olarak ortadan kaldıran bir kurumdur. Bu bakımdan *ceza, zorunlu ise affedilmemelidir*. Ünlü cezacılar affa taraftar gözükmemektedirler ama, büyük kargaşalıklardan, ihtilallerden sonra çıkarılacak siyasi bir affın yararlı olduğunu savunan yazarlarda vardır. Gerçekte kellesinin içindeki için kellesini vermeğe hazır olanın özdenliğine saygı duymak gerekir. Çünkü kişiöğlü, var olduğu günden buyana düşündüğü için çile çekmiştir. İSA düşündüğü için çarmıha gerildi. İspartalı Agis kölelerden yana olduğu için yağlı iplere boynunu uzattı. Düşün tarihi, düşünmeyenlerin cinayetleri ile doludur. Çünkü düşün tarihini katiller, düşünenlerin kanlarına kaleme batırarak yazmaktadırlar. Af huzur getirektir derken kimi belirliyoruz? Çocuğunun nafakasını çıkarmak için, dileneni mi?, yedi yaşındaki yankesici kız çocuğunu, yoksa Tako'yu mu. Kimi? Namus uğruna katil olanı, aç kaldığı için fırın kapısına dayananı mı?

Büyük ağızlar affın bunların dışarıya çıkmasını anlamıyorlar. Onlara göre bunları, bu adi suçluları çıkarmakla hiçbir şey değişmez. Bir ay sonra cezavlerinin köşelerine nasıl olsa döneceklerdir. Asıl amaç tutucu «muhafazakâr» bir kadronun yeraltı faaliyetini karargâhından yöneten bir kocamış kişi ile hempalarıdır. Meydanlarda sehpa kurup, gözlerime bakın diye çığlık atan, ne söyleyeyim hepsini biliyorsunuz diyerek sessiz seçim nutku çekenlerin, ballandıra ballandıra anlattıkları yağma devrinin artıklarını yer üstüne çıkarmak ve bu ulusun başına tekrar onları musallat etmek için af günün konusu edilmiştir.

Kimdir bunlar; Bunlar anayasayı çiğneyenlerdir. Bunlar Cuma namazında daydım diyerek halkı kandırıp park palasta zina yapanların artıklarıdır. Bun-

lar boş kalan çerçevede tren kaldıranlardır. Yurdumuzu parselliyerek yabancılara peşkeş çekenlerdir bunlar. Gizli anlaşmalarla en sır kalması gerekli devlet kademelerine Amerikalı casusları uzman diye yerleştirenlerdir, bunlar. Bunlar, bu yoksul ulusu gırtlığına kadar borca batırıp, anahtar deliğinden göz zevki yapanlardır.

Bunların hangisi iki satır kitap yazmıştır? Hangisi düşün adamı niteliğindedir? Büyük yargılama gününde, nasıl yerlerde süründüklerini, nasıl birbirlerini karaladıklarını, küçüldüklerini hatırlamak yeter.

İşte bizim, afla beklemekte olduğumuz huzur... İşte '*tashibi karar*'.

Ulus affetmiyor :

Bilimsel bakımdan affın, temelde yatan çelişmeyi gidereceğini sanmak toplumların ekonomik yapısından tüm bilisiz olmak demektir. Yok eğer, sapıkları Yurt hainlerini, vatan satıcılarını baş belası yapmak için, huzuru aftararak sloganına sarılıyorsak; bu düpedüz, halkımıza ihanettir. Çünkü, halkımız, kendisini satanları affetmiyor. Bu vatan satıcılarını affetmek için ayak direyenleri de birgün affetmeyecektir.

Richard Wright

YER ALTINDA YAŞAYAN

TUŞTAV

ADAM

Roman

Çev : Adli Moran

3 Lira

ATAÇ KİTABEVİ

KAYPAK ZEMİN ÖZERİNE

Niyazi Berkes

«Ulusçuluk, Batıcılık ve Toplumsal Devrimler» adı altında çıkan ve bir kitap halinde de yayınlanmış olan yazularımın iki grubu rahatsız edeceğini tahmin ediyordum. Bu yazılarda bizdeki milliyetçilik ve batılılaşma anlayışlarının tarihsel eleştirilmesi yapıyordu. Eleştirme boyunca iki tip düşünüşün yeterlilikleri, çelişmeleri, toplum meselelerini kavramaktan uzaklaşmaları gösteriliyordu. Birincinin toplumsal değişmeye karşı bir tutuculuk veya gericilik, ikincinin ise toplumun maddî şartlarını hesaba katmayan, fikirlerle toplum değişeceğine inanan bir hayalcilik olduğu açıklanıyordu. Toplum değişmesini öngöremiyen veya böyle bir değişmeyi etkileyemeyecek olan bu iki çeşit düşün yolunun, dolayısıyla, gericiliğe yaradığı ileri sürülüyordu. Birbirine karşıt gibi çıkan bu iki düşünüş yolunun gerçekte birbirini tamamlayan iki kısır davranış olduğu belirtmeğe çalışılıyordu. İkisinin olumlu anlamda birleşmesi gerçeginin ancak toplumcu açıdan Türk devrimsel değişmelerinin yönlmesi ile mümkün olacağı sonucuna varılıyordu.

Tabii olarak, bugün halâ eleştirilen anlamdaki milliyetçilik görüşü ile batıcılık anlayışını kendi kafasında yaşatanlar varsa, onlar bu eleştirmeden rahatsız olacaklar, hatta kızacaklardı. Tahminim doğru çıktı. İlk tepki milliyetçilerden geldi. Âdetleri üzere ana - avrat sövmeye başladılar. Bunların milliyetçiliği zaten çıkarıcılar hesabına şuna buna sövmekle bir milletvekiliği elde etme zenaati haline geldiğinden bu hareketleri kendilerine çok yaraşıyordu. Bunlara cevap vermeği bile değmezdi.

Fakat batıcılık yanlılarına böyle yapamazdım. Çünkü onları ciddi insanlar olarak bilirim. Ötekiler gibi terbiyesizleşmezlerdi. Ancak onlar da başka bir çeşit anlayışsızlık ve taassup gösterdiler. Hatta böyle konular niye ortaya atılıyor? şeklinde fikir tartışmasına karşı kendilerine yakışmayan bir tahammülsüzlük gösterdiler. Bu anlamda, «şarklı» diye yerdikleri kimselere özgü yanlardan kendilerinin de kurtulamadıkları nı göstermiş oldular. Bir alay Avrupalı veya Amerikalı şair, sanatçı ve yazar adı dizmekle «batılı» olunmıyacağını göstermiş oldular. Avrupa veya Amerikanın yazar ve düşünürleri bu «Batı» kavramı gibi şeylerin eleştirilmesine karşı hiç tahammülsüzlük göstermedikleri halde bizimkiler kıraldan fazla kıral tarafıısı.

Eylem'de «Kaypak Zemin Ya da Batılılaşma Üzerine Aykırı Fikirler» başlığı altında bir eleştirme yapmış olan Bay Ferit Edgü de bu rahatsız olmuş

ONÜÇ

baticılarımızdan. Eleştirmesinde fikirlere çok benzer fikirleri çeşitli konuşmalarda da dinledim. Onlar gibi, sayın eleştirici de beni nerdeyse gericilikle suçlayacak. Yer yer, söylediklerinin geçerliği yok gibi de sert azarlamalar yapıyor.

Batılı olmanın, Batı kültürüne bulanmış olmanın birinci şartı bir kimsenin okuduğu bir yazarın neyi anlatmak istediğini, o yazar bunu çok başarılı olarak anlatamamış bile olsa, doğru olarak anlamaktır. İkinci şartı, bu anlatılmak istenen fikri kendisi paylaşmasa bile, önce onu doğru olarak özetlemektedir. Üçüncü şartı, çatacağı fikir veya tez varsa, onları yazarının yazdığına uygun şekilde sınıflandırmak, herbini alarak karşıt fikirleri savunmaktır. Kendine ait başka fikirleri varsa, onları ortaya koymak hakkıdır, ancak bunu yaparken eleştirdiği kimsenin fikirlerini buna vesile yaparak onun fikirlerini yamru yumru etmeğe hakkı yoktur.

Bana öyle geliyor ki sayın eleştirici bu şekilde hareket etmek istememiş. Onun eleştirmesini okuyan benim yazılarımın konusunun «Batı Nedir?», «Batı Kültürü Nedir», «Biz Nasıl Batılılaşırız» gibi sorunlar olduğunu sanacak. Eleştirmesinin başına koyduğu bircümlem bile, onun hangi nokta dolayısıyla söylendiğine bakmaksızın almış. Bunda benim: «Bu kaypak zemin üzerinde...» diye başlayan cümlem Batı konusu üzerinde söylenmiş bir söz gibi alarak ondan yazısına bir de başlık çıkarmış. Kitabı okuyanlar görürler ki o söz, Batılılaşma konusu üzerine söylenmiş değil, Atatürk tarihi tezi dolayısıyla söylenmiştir. Sözü ettiğim kaypak zemin Batı kültürü değil, bu tarih tezidir.

Sayın eleştirici aynı hatayı devam ettirerek «söz konusu Batı gibi bir kavram olunca ilk işimiz o kavramdan ne anladığımızı açıklamak olmalıdır. Bunu yapmayan Berkes...» diyerek okuyucuya bunu kendisinin yapacağı sanısını veriyor. Böyle bir kavram tanımlamasını yapmasını çok isterdim. Bunu yapacağına, bana bunu yapmamak gibi bir tenbellik attettikten sonra bu tenbelliğe kendisi de uyduğunu söylemek gibi laübalice bir ifade ile kendince bu kadar önemli olan tanımlama ödevinden kaçınıyor. Ben böyle bir tanımlamayı kendilerinin sandığı tenbellikten yapmamış değilim. Bir kavramın anlamsızlığı noktası üzerinde duran bir kimsenin böyle bir şeye ihtiyacı olmadığını sayın eleştiricinin anlaması gerekirdi. Fakat kendisince bu kavram çok önemli, âdeta mübarek bir kavram olduğundan onu tanımlamadan geçmesi çok yazık olmuştur.

Sayın eleştiricinin şu iddiası, kitabı (özellikle ikiyüz yıllık gelişmelere değinen sayfelerini) iyi okumak lüzumunu hissetmemiş olduğunu çok iyi gösteriyor: «Bu kültürün (yani Batı kültürünün) Türkiye gibi bir ülkede yerleş-

me şansının ne olduğunu, giderek, bunun mümkün olup olmadığını kendimize sormak... gerektir. Bunun için de Tanzimattan bu yana bu alandaki gelişmelere bakmak, bu gelişmeleri değerlendirmek, bu soruna her zaman için geçerli olabilecek cevabı bulmak yeterli değildir. Berkes'in yanılması, son ikiyüzyıllık gelişmelerin, gerçekte inandırıcı cevabı *kapsıyacaklarını düşünmüş olmasındır*» diyor. Kitabın başlıca iddiasının bu gelişmelerin gerçekten inandırıcı bir cevabı kapsamadıkları iddiası olduğunu nasıl olmuş ta görememiş, hayret içindeyim. Maksadımı bu kadar mı ters anlatmışım?

Fakat sayın eleştirici yazdıklarını belki sadece kendi bilgi ve görüşlerini ortaya koymak için vesile etmiş; o yazıların ne dediğine pek dikkat etmemiş. Kendisi hem ulusal tarih, dünya tarihi, hem çeşitli ulusların tarihi üzerine bir Hegel, bir Spengler, bir Toynbee rahatlığı ile yargılar veriyor. Doğru mu, yanlış mı bunlar, bilmiyorum, ancak bir orijinal iddiasına takılmadan geçemedim. Türk toplumunun kültürü ve uygarlığı yokmuş, ama (eğer yanlış anlamadımsa) bu iyi bir şeymiş. Zaten kültürsüz olduğumuzdan Batı kültürünü almak kolay olacak demek istiyor zahir. Osmanlı veya Türk veya İslam müessesese, kültür veya uygarlığı bu çeşit büyük iddialara yer verecek kadar bilimsel araştırmaların konusu olamamıştır halâ. Özellikle bizde. Onun için, bilmediğimiz şeyleri bilmediğimiz için yok sanmak gibi çocuksuluklara düşüyoruz.

Eleştirici bir de Batı kültüründen daha kuvvetli kültür var mı? diye tutturmuş. Kim demiş var diye. Eleştirmesine konu olan kitaptaki konu ne Batı kültürü, ne de onun iyiliği veya kötülüğüdür. Orada tartışma konusu olan şey, Batı kültürüne veya uygarlığına karşı alınan fikir davranışlarının incelenişidir. Biz tarihimiz boyunca Batı kültürünü yalan yanlış anlamış, yalan yanlış almağa kalkmışsak bunda Batı kültürünün bir kusur veya kabahati yoktur. Sayın eleştirici boşuna böyle bir soru soruyor. Ona verilecek cevap kendisinin sandığı kadar yeni ve başkalarının bilmediği bir şey değildir. Müsterih olsunlar Batı kültürü dediği şeye karşı çok derin bir hayranlığımız, vardır. Bu yeterli mi? Hayranlıktan başka yapılacak, düşünülecek şey yok mu?

Yazdıklarımın böyle yanlış anlaşılacak yanlış gösterilmesinin Eylem'de çıkmış olmasından ötürü, onlara hâkim olan başlıca fikirleri özetliyerek burada tekrarlamak isterim:

I. Türk toplumunun yapısı ortaçağ sisteminden arta kalan biçiminden

çıkarılmadıkça, bunun için de ekonomik yapısı temeli değişikliklere uğramadıkça modern, çağdaş bir toplum haline gelemeyiz. Olmakta olan veya olacak olan şey, batılılaşmak veya doğululaşmak değil, modernleşmektir.

II. Bu iş Avrupa veya Amerika veya Japonya «kültürü almakla» olacak şey değildir. Olmadığını kendi tarihimiz çok iyi gösteriyor. Başka toplumlardan alınan kültür, toplum değişmesinde bağımsız etken değildir. «Kültür» toplum yaşantısının bir «mahsül»üdür. Yazılarımda bu görüşün tersi olan görüş, yani Namık Kemal'den Ziya Gökalp'e kadar gelen bu «kültür almakla toplum değiştirme görüşü»nün çeşitleri eleştirilmiş ve yetersizlikleri üzerinde durulmuştur (Bay Edgü'nün anladığının tersine).

III. Bu görüş Batı uygarlığını veya kültürünü de tanımlamıyor, Kültüre «tûba ağacı» cinsinden bir şey gibi bakıyor. Ne o kültürü getirebiliyor, ne tutundurabiliyor. Sadece ezberci, taklitçi, süscü, israfçı, bireyci kültür snopları yetiştiriyor. Halk kütlelerine de inemiyor. Halk kütlelerinin ilgisizliği, yabancılığı, hatta nefreti ile karşılaşılıyor. Fikirci bir elite kastı ve ucuz bir ilericilik yaratıyor. Bu elite kastı ilericiliği gericilerin çok işine gelen zararsız bir ilericilik olduğundan bu süs batıcılarına hiç satılmazlar.

Sayın eleştirici yazısında yer yer «diyalektik» gibi sözcükler kullanarak kendini toplumcu düşünüşte sanıyor. Halbuki batıcılığının ilericiliğine hâkim olan düşünüş ideacı, entellektualist, bireyci düşünüşdür. Tarihsel ve diyalektik unsurdan yoksundur. Çözüm ve formül istiyor. Kültür almakla bir toplum yapısının toplumcu ve devrimci görüşle uzlaştırılmaz olan bu biçim düşünüşü gizliyemez.

Gene bu biçim düşünüşdür ki onu elestirmemiş olmam, sayın eleştiriciyi «dokunmayın benim Batı kültürçüğüme» der gibi benim Batı kültürünü kapitalizm veya emperyalizmle eşit tuttuğum, bu iki şey dışında Batıda bir kültür olduğunu «kültür ateşesi» Bay Edgü, sinirlenmiş. Eleştirme konusu olan kitabın 126 127 inci sayfelerindeki birkaç satırı buraya almakla, sayın eleştiricinin doğru olarak yansıtmadığı fikri belirtmek isterim: «Her ayırım yapma, keyfi olma tehlikesini taşır. Batı emperyalizmi ile Batı uygarlığı arasında sadece kafamızda bir ayırım yapmak yetmez. Çünkü Batı emperyalizmi, Batı uygarlığının tesadüfi, arızî bir yanı değildir. Kendi kafamızda ikisini birbirinden ayırmak, iki yanını ayırdığımız şeye karşı durumumuzda ve onunla olan

münasebetimizde de bir değişiklik yapmayı gerektirir. Bu, Türk toplumunu Batı emperyalizmi ile başka çeşit bir münasebet haline gelecek bir duruma getirmekle mümkündür... (Bunun anlamı) Türk toplumunun yapısında modern çağ gereklerine uyacak değişmelerin zorunlu olduğudur. Bu olmadıkça, Batı uygarlığı ile Batı emperyalizmi aynı şeylerdir, birbirinden bizim kafamızda ve kendi keyfimize göre ayrılamazlar.»

Bu sözlerden, sayın eleştiricinin benim Batı kültürünü Batı emperyalizmi ile bir tuttuğum anlamının çıkarmış olmasına hayret ediyorum.

AĞAOĞLU YAYINEVİ

Ankara cad. 37/7 (Vilâyet karşısı) İstanbul

**VE DURGUN AKARDI DON
MIKHAIL SHOLOKHOV**

1965 NOBEL Edebiyat Ödülünü kazanan kitap.

Moskova baskısından Rusça aslına uygun olarak, hiç kısaltılmadan çevrildi.

Aslı gibi dört cilttir.

2. CİLDİ DE ÇIKTI

Türkçesi : Tektaş Ağaoğlu
İstanbulda Beyazıt, Beyaz Saray Kitapçılar
Çarşısında Ağaoğlu Kitabevinde ve

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

NÜKLEAR ÇAĞDA SOSYALİZM

Yazan :
John Eaton
Çeviren :
M. Dinçer

Sosyalizm konusu günümüzün konusudur. Topluların tarihsel gelişiminde belli bir aşama olarak sosyalist ekonomik düzenin başlıca nitelikleri, geri bırakılmış ülkeler için hızlı kalkınma modeli olarak teklif edilen sosyalist modelin kuramsal ilkeleri ve çeşitli uygulama örnekleri, gerçekten de bugün üzerinde en fazla durulan konulardır.

Uzun, yıllar tartışılması yasaklanmış olan bu konulara karşı kamu oyunda, uyanan ilginin bir süre daha gelişip büyümesi beklenir. Sosyalizme dair kitap yayınlarıyla, yurt ve dünya olaylarını sosyalist görüşle yansıtip yorumlayan yazarların ve dergilerin gördükleri geniş ilgi bu kanıyı desteklemektedir.

Bir dünya görüşü ve araştırma yöntemi olarak bilimsel sosyalizmin aydınlarımız arasında gördüğü bu ilgi ve rağbeti basın ve açık oturumlar yoluyla daima sıcak tutmak ve geliştirmek gerekir. Çünkü, Türkiye'nin bugün karşılaştığı ve en kısa bir süre içinde kesin olarak çözümlenmek zorunda olduğu temel ekonomik ve toplumsal sorunlara sosyalist açıdan çözümlenmeler teklif etmenin ve bu çözüm yollarını geniş halk yığınlarına benimseterek parlamenter yoldan uygulama olanakları aranmasının yolu bu tartışmalardan geçecektir. Teklif edilecek çözüm yollarının en doğru ve en uygun çözüm yolu olabilmesi için de, bu yurdun gerçeklerini yakından tanımak kadar sosyalizmin kuramsal ilkelerini ve temel savlarını bilmenin de zorunlu olduğunu kabul etmek gerekir.

İşte bu nedenle, bir süre daha, Batılı yazarların uzun çalışmalar sonunda tutturdukları bir eleştirme düzeyindeki tartışma güçlerinden yararlanmak ve onların başarılı eserlerini dilimize aktarmağa devam etmek bir görev olmaktadır.

Bu sayıda, sosyalizmin tanımlanmasıyla ilgili bir denemesini yayınladığımız John Eaton tanınmış bir İngiliz ekonomisidir. On beş yıl kadar önce geniş bir uzmanlar grubunca esasları hazırlanan bir ekonomi ders kitabı kaleme almakla görevlendirilmiş ve bu kitap (*Political Economy — A Marxist Text*

Book, 1949 London, Lawrence and Wishart) o tarihten sonra gözden geçirilmiş olarak yeniden bir çok kereler basılmıştır. Economist olarak Marx ile Keynes'i karşılaştıran *Marx against Keynes* adlı bir denemesi ile daha çok İngiltere'nin sorunlarıyla ilgili *Barış ve Savaş Ekonomisi (Economics of Peace and War, 1953)* adlı kitabı da ilgi uyandırmıştır. En önemli eseri ise, *Nükleer Çağda Sosyalizm (Socialism in the Nuclear Age, 1961 London, Lawrence and Wishart)* adlı kitabıdır. Gene daha çok İngiliz okuyucular göz önünde tutularak yazılmasına rağmen, bu eserin, bütün dünyada ve bu arada bizim gibi geri bırakılmış ülkelerdeki sosyalist tartışmalarında da yararlı olacak özellikleri vardır.

Kitap altı bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerde sırasıyla, sosyalizmi tanımlama'dan sonra bugünkü kapitalizmin hâlâ kapitalizm sayılıp sayılmayacağı sorunu ele alınmakta, bunu «güdümlü kapitalizm» ve «karma ekonomi» kavramlarının tartışılması izlemekte, günümüzde uygulanan sosyalist politiklardan söz edildikten sonra da kapitalizmin ve sosyalizmin ayrı ayrı eleştirmeleri yapılmaktadır.

Kitabın bölümleri birbirine bağlı bir bütün teşkil etmekte ise de, her bölüm, konunun bir başka yönünü aydınlatma amacıyla hazırlandığından, ayrı ayrı makale ve denemelermiş gibi okunmalarında da bir sakınca olmayacaktır sanıyoruz. Yazarın Önsöz'de de belirttiği gibi bu yazıların toplum sorunlarımız üzerinde düşünenler, tartışanlar ve politik tutumlarına biçim vermek isteyenlere yararlı olacağını tahmin ediyoruz.

Mekin Dinçer

TÜSTAV

ÖNSÖZ

Bir nükleer çağda yaşıyoruz. Buna «atom çağı», «otomasyon çağı» ya da «ikinci endüstri devrimi» de diyebiliriz. Ne dersek diyelim, yeni bilimsel bilgilerin toplum hayatının temellerini, insanla insan, uluslarla uluslar arasındaki ilişkileri kökten değiştirdiği bir çağda yaşadığımız bir gerçek.

Hayatımızın teknik dayanaklarındaki bu köklü değişimler büyük politik değişmelerle de aynı zamanda oluyor. Yalnız benim hayatım boyunca bir düzine kadar ülkede - ya da dünyanın üçde biri ile yarısı kadarında - sosyalist ekonomik sistemler ortaya çıktı ve bu satırları yazdığım 1960 yılında, yıllarca

sömürge yönetimlerinde kaldıktan sonra, bir biri peşinden yeni yeni uluslar politik bağımsızlıklarını elde edip ortaya çıkıyor.

Ama günümüzde, gölgesi her yöne düşen büyük bir soru işareti var. Bir nükleer savaş âfetini önlemek mümkün mü? Sosyalist olsun olmasın insanların çoğu, günümüzün en büyük zorunluluğunun barış için savaş olduğu hususunda anlaşarak insanlığın gelişmesi çabalarının sürüp gitmesine elverişli bir ortam yaratma ortak amacı ile birleşebilirler.

Ancak bu durum, geleceğe karşı bir tutumumuz olmasını gerektirir. Gerçekte, hepimiz, savaşın gölgesinden kurtulmak için umut ve güvenimiz olmasının, bütün dünyayı yeni bir hayata açmanın başlangıcı olabileceğinin yarı bilincine varmış değil miyiz? 1917 Rus Devriminin dünya çapındaki önemi İngiltere'de çok erken kavrandı idi. Şimdi de, savaşı geçmişe gömmek için girişilecek ilk eylemin yepyeni bir dünyanın temel taşını koyacağını sezmeye başlıyoruz.

İşte bu düşünce ile çoktan beri inandığım sosyalizm davası hakkındaki görüşlerimi gözden geçirdim ve vardığım sonuçları *Nükleer Çağda Sosyalizm* genel başlığı altında bu kitapta ortaya koydum. Eğer bu kitap, çağdaş toplum hakkında düşünenler ve tartışanlar için bazı yol gösterici fikirler sağlar, ya da gelecek karşısındaki tutumlarına biçim verme çabasında olanlara her hangi bir ölçüde yardımcı olursa, amacına hizmet etmiş olacaktır.

I

SOSYALİZMİ TANIMLAMA

Sosyalizmin ve kapitalizmin başlıca karşıt özellikleri - «bilimsel sosyalizm» - tarihsel gelişme / pazar, para ve özendiriciler - kapitalist üretimin «anarşi»sine ve dolambachlığına karşı, planlı sosyalist üretimin doğrudan doğruyalığı - «laissez-faire»in bozuklukları.

Sosyalizm oldukça kısa ve kesin olarak tanımlanabilir. Basit bir tarifile «sosyalizm, üretim araçlarının toplumsal kamu mülkiyetine dayanan, kullanım için plânlı üretimdir.» Böyle bir tanımlama «bilimsel» midir? Sanırım öyle; ama ,örneğin, biyolojideki türlerin, ya da kimyadaki bileşimlerin az çok genel olarak kabul edilen tanımlamalarına bakarak tartışma götürmez bir tanımlama olmaktan çok uzaktır.

Sosyalizm kelimesinin *anlamı* üzerinde tam bir savaş sürüp gider ve gerçekte bu çekişme uzayıp gidecektir de. Çünkü, bu, sosyalizm hakkındaki savaşın bir yönüdür. Sosyalizmin başka bütün tanımlamalarıyla çekişmeye değil, burada yapılan tanımlamayı savunmaya, açıklamaya ve doğrulamaya niyetliyim.

Yukarıdaki tanımlamanın gücü ve anlamı «sosyalist ekonomi» ile «kapitalist ekonomi» arasındaki ayırıcı özellikleri iyice belirtmesinden geliyor. Kapitalist bir ekonomi de kısaca şöyle tanımlanabilir: «Kapitalizm, üretim araçlarının özel (kapitalist) mülkiyetine dayanan, özel kâr için mal üretimidir.»

Bu tanımlama ulusal bir ekonominin tümüyle ilgilidir ve onun ağır basan niteliğini gösterir. (Şimdilik «karma ekonomi» diye bir şeyin olanakları sorununu bir yana bırakılmıştır).

«Mal üretimi» derken, pazar için, satış yoluyla değişim için üretim demek istiyorum. Marx da bu terimi aynı anlamda kullanmıştır. Onun, mallar (yani, değişim için üretilen eşya) üzerinde yaptığı iyice ayrıntılara inen incelemesi, kapitalizm tahlillerinin çıkış noktasını ve bunun mantıki sonucu olarak da temel taşı teşkil eder. Çünkü, kapitalizm baştan aşağıya sayısız ve sürekli mal değişimleriyle doymuş bir ekonomik sistemdir ve bu sistemde halk yığınları geçimlerini, emek güçlerini mala dönüştürerek ücret karşılığında satarak sağlarlar. Bu anlamda mal üretimi pazarın aracılığı olmaksızın doğrudan doğruya kullanıma yönelen üretimin, örneğin ilkel toplumlarda ya da bir feodal beylikte, üreticilerin beslenmesi için yiyecek üretiminde olduğu gibi, karşıttır.

Sosyalizm, aslında, kapitalizmin «karşıtı»dır ve bu karşıtlık tanımlamanın her bölümünde kendisini belli eder. Planlı üretim mal üretiminin karşıttır; birindeki kullanım için üretim, ötekindeki kâr için üretime karşıttır; birinde üretim araçları kamu mülkiyetindedir, ötekinde özel.

Bu ayrımların, bu karşıtlıkların açıklanması çok uzayabilir. Mal üretimi ni ve kâr için üretimi açıklamak, Avrupa'da feodalizmden türeyen bütün bir sistemi açıklamaktır. Bu sistemin tanımlanması demek, çeşitli ulusal topluluklarda belirlediği biçimlerde toplumun temel ekonomik niteliklerini özetlemek demektir. Tanımlama yapmak, insanlık tarihinde evvelce yer almış - ya da hâlâ yer alan - bir şeyin minik bir modelini çizmektir. (tıpkı tür tanımlamalarının yeryüzünde bugüne değin yaşamış ve bugün de yaşayan canlıların tarihindeki yaratık tiplerinin temel özelliklerini anlattığı gibi).

Sosyalizm de insanlık tarihinde vardır - Rusya'da, Çin'de, Çekoslovakya'da, Polonya'da v.b. ama bu ülkelerde gelişen ekonomik sistemlerin somut olarak gözlemlerinden çok şey öğrenildiği ve öğrenilebileceği halde, sosyalist bir sistemin temellerinin tanımlanması, her hangi bir sosyalist sistemin her hangi bir yerde var olmasından çok önce yapılmıştır.

Sosyalizm kavramının gelişmesine bir çok toplum ve politika kuramcısının katkıları olmuştur, ama sosyalizmin ilk bilimsel tanımlamasını Marx ve Engels'e dayandırmak gerekir. Kendi sosyalizm kavramlarını, daha önce gelen sosyalistlerin düşüncelerinden ayırmak için «bilimsel» kelimesini kullananlar doğrudan doğruya onlardır.

Bilimin özelliği, nesnel gerçeği gözlemlemesi ve çözümlemesidir; bilim, nesnel gerçeğin gidişine kesinlikle uyar. Öyleyse sosyalizm gerçekten varolduğundan önce nasıl olupta «bilimsel» olarak tanımlanabilmiştir? Bu olmuştur, çünkü tanımlama, varolanın bütün ayrıntılarıyla incelenmesinden ortaya çıkmıştır. Bu tıpkı bir bilim adamının yumurtaları, tırtılları, ve krizalitleri bütün ayrıntılarıyla gözleme, açıklama, çözümlenme fırsatını bulduğu halde, kelebeğin krizalitten çıkışını hiç bir zaman görememesine benzer. Böylede olsa, onun için, sonunda krizalitten çıkacak yaratığın temel niteliklerini bulup çıkarmak mümkündür.

Ondokuzuncu yüzyılda incelenecek bir çok kapitalist toplum vardı; (öteki yönleri hakkında ne düşünülürse düşünülün) ekonomik bakımdan, kapitalist ülkeler, toplumsal gelişmenin en ileri biçimlerini temsil ediyorlardı. Bunlardan ileride nasıl bir şey çıkacağını kestirmek ancak varolanın incelenmesiyle mümkündür - ama böyle bir inceleme, kapitalizmden türeyebilecek ekonomik sistemin esaslarını çok geniş ve genel hatlarıyla da olsa ortaya koydu.

Bununla beraber, Marx ve Engels'in sosyalizm hakkında söyleyecekleri - işin özü gereği - ayrıntılı ya da kapsam bakımından daha geniş olamazdı. Onların büyük başarısı, kapitalist toplumdaki evrimin yarattığını söyledikleri tarihsel olanaklar tarafından belirlenen yeni bir ekonomik sistemin temel özelliklerini göstermeleriydi. Sosyalist toplumların edimli olarak ortaya çıkışları hakkında önceden söylenecek bir şey de pek yoktu. Oysa, onların (ve başkalarının) kapitalizm hakkında ciltler dolduracak kadar söyleyecek sözleri vardı, öyleyken de verimli bilimsel araştırmalara elverişli bir çok alan el değmemiş olarak kalmıştır. Sosyalist ekonomiler hakkında kalın ciltler ancak sosyalist toplumların tarihsel olarak ortaya çıkıp gelişmeye başlamalarından sonra görünmeye başlayacaktı (ve görünmeye başlıyor). Marx'a, Engels'e, ya da

ondokuzuncu yüzyılın ve yirminci yüzyılın başlarının bilimsel sosyalistlerine dönüp onlarda sosyalist ekonominin ayrıntılı, özel, «tam» bir anlatımını arayanlar, «bilimsel sosyalizm» ya da «bilimsel ekonomi» denilen şeyi hâlâ anlamıyorlar. Sosyalizmin yalın esaslarının önceden bilinmesi, kapitalizmin edimsel niteliklerinden çıkar. Edimsel sosyalist toplumların yapısı, biçimlenişlerinin tarihsel koşullarınca belirlenecektir.

Edimsel tarihsel gelişmenin somutluğu bir yana bırakıldığından, biçimsel tanımlama, sosyalizmin ancak bir parçasını anlatır. Ama genel bir tanımlamanın sınırları içinde bu tanımlamanın soyutluğu başından kabul edilmiştir, ekonomik çözümler için hiç bir zaman bir çıkış noktası olarak kullanılamaz.

Genel tanımlama, tarihsel öz'den (muhteva) yoksun olma anlamında soyuttur; ve hiç bir hayal gücü bu yetersizliği gideremez. Çin'de ortaya çıkan sosyalizm biçimi, Sovyetler Birliği'ndekinden gerçekte ne kadar değişikdir, ama gene de iki ülkenin sistemleri, sosyalist ekonomi tanımlamasıyla bağdaşmaktadır ve soyut tanımlamanın olanakları içinde birbirinin aynıdır.

Bir bakıma Rusya ve Çin'in sosyalist devrimlerinden önceki toplumsal koşullarında benzerlikler vardı; örneğin, geri kalmış köylü nüfusun ağır basması ve çağdaş endüstrinin nispi küçüklük ve zayıflığı. Bundan da, İngiltere gibi bir ülkede sosyalizmin özelliklerinin ve niteliklerinin neler olabileceğinin hayal gücü ile tahmin edilmesinin «daha da imkânsız» olabileceği iyice ortaya çıkar. İngiliz halkı sosyalizmi kendilerine göre yaratacaklardır; hayallerinden ya da bir kaç büyük önderin tasarılarından değil, tarihsel gelişmenin ortaya çıkardığı olaylardan. Geçmişin biçimlendirdiği şimdiki zaman, yaşayan halkın istemlerinin uygulanacağı ham maddedir.

Ama toplumun ekonomik temelindeki ilkel biçim değişimi - bu eğer her şeyin köküne giden bir değişiklik ise - zaten bugüne kadar gelen tarihsel gelişme ile belirlenmiş bulunmaktadır. Bunu söylemek, aslında, çok az şey söylemek demektir. Bu, sadece, demektir ki, İngiliz Sosyalizmi, dünyanın başka yerlerinde gelişecek sosyalizmlerden değişik te olsa, geniş ve genel tanımlamayla gene de bağdaşacak, bütün değişiklikleri ve kendilerine has özellikleri içinde başka yerlerdeki sosyalist ekonomilerle; (a) mülkiyet temeli, (b) üretimin amacı ve bununla sıkıca ilgili olarak ta (c) örgütlenme biçimi bakımlarından ortak bir ögesi bulunacak, yani başlıca üretim araçları kamu mülkiyetinde olacak, üretim kâr için değil, kullanım için ve mal üretiminin plansızlığı-

na («anarşisine») karşın, bir toplum planına uygun olarak yapılacaktır. Oysa ,mal üretimi bir toplum planıyla uyum halinde değil, pazar koşulları ve fiat seviyelerine göre yapılmaktadır.

Birinde bilinçle-hazırlanmış plan egemen olduğu halde, ötekinde pazar, mal üretici ve tüketicilerinin, alıcı ve satıcılarının ayrı ayrı alınmış bir takım kararlarının «bilinçsiz» sonucudur.

(Burada yalnız *ekonomik* biçimlerle ilgileniyoruz, politik güçlerle, bu sistemi işleten ve destekleyen *sınıflar*'la değil. Kapitalizmin pazar sisteminin gerisinde politik egemen olarak kapitalist sınıf ve sosyalist ekonominin bilinçli planı arkasında da işçi sınıfının kapitalizme karşı savaşının amacı olarak, demokratik, sınıfsız bir toplum vardır. Bu, kapitalist sınıfın politik ve ekonomik egemenliğinin sona ermesiyle bir toplum tipi olarak ortaya çıkacak durumu karşılayacak toplum tipi olan sınıfsız bir demokrasidir.)

Kapitalizmden çıkacak her hangi bir yeni toplumun geniş çizgilerinin zaten tarih tarafından belirlendiği yargısına varılmasını zorlayan nedenler hangileridir ve bu belirlenmenin niteliği nedir? Bu gerçekte, kesin değildir. Örneğin, bir nükleer savaş, ya da doğal bir âfet gibi bir büyük yıkım, tarihsel gelişimin zincirini hepten koparabilir. Sosyalizmin «gerekliliği» öngörülürken tarihsel gelişimin sürekliliği varsayılmıştır; ve bu hemen hemen, yeni toplumun yapısı eskisinin rahminde biçimlenir demekle birdir. Tarihsel gelişme ekonomik ilerleme demektir, şu anlamda ki, daha ileri üretim yöntemleri, daha az gelişmişlerin karşısında ağır basar. İnsanın doğa üzerindeki egemenliğini arttıran üretim yöntemleri, bu egemenliği kısıtlayan, ya da ona engel olanları ortadan kaldırır.

Feodalizme karşı çıkan kapitalizm bu yoldan ilerlemiştir. Daha iyi üretim yöntemleri kapitalist üreticinin kârını arttırdı. Kapitaliste daha serbest ve geniş pazarlar açıldıkça verimli olarak gelişen kapitalist de kuvvetlendi. Pazarların serbestliği, kişisel inisiyatifin özgürlüğü ve bilimsel düşünce ve deneme, gelişen ilerici kapitalizmin sloganlarıydı.

Pazar aracılığı ile bir ülkenin içindeki bireyler ve dünya pazarı aracılığı ile de uluslar ekonomik bakımdan bağlar ve birbirleriyle karşılıklı ilişkiler kurmuşlar, bunun sonucunda kapitalizmin şimdi bir ekonomik sistem olarak içinde işlediği alan da dünya çapında bir genişliğe varmıştır.

Pazar, ekonomik hayatın toplumsal bağımlılıklarını iyice geliştirdi. Bugün her bireyin kendi emeği ve mutluluğu için bağlı olduğu ekonomik birim, bütün ulusdur. Üretim ve dağılım şimdi ulusal ölçüde toplumsaldır ve birey-

sel, ya da aile çapında kalması önemsiz derecede azdır. Ama üretim hâlâ daha çok üretim araçları (fabrikalar, madenler, toprak, makineler, ham maddeler, ücret ödemeleri için gerekli fonlar v.b.) sahiplerinin özel çıkarlarına (pazarda değişim yoluyla kâr elde etmek) göre yönetilmektedir.

Peşinde sürükleyip getirdiği kötülükler ve zararlar ne olursa olsun, kâr peşinde koşma, aslında, çağdaş endüstriyel makine üretimini hızla genişletip geliştirerek toplumsal bakımdan değerli bir amaca hizmet etmiştir. Ama bir kez üretim güçlerindeki bu gelişme sağlanınca, kâr sistemi, bunun plansızlığı ve bilinçli olarak düzenlenmiş toplumsal amaçtan yoksunluğu, toplumsal ilerlemeye engel olmuştur.

Halkın bireysel, ya da kollektif dileklerinden tüm değişik sonuçlar sağlayan çok büyük toplumsal çabalar harcanmıştır. Toplumun gücü, doğaya hükmetmesinin meyvelerini toplamaya yetmiyor. Doğayı denetleme gücü insana bir güven duygusu vermeliydi, oysa insanlık, gerçekte, bugün kapitalist dünyada olduğu hiç bir zaman kendini güvensiz hissetmemiştir. Çoğu kimse için uygun işi bir yana bırakın, sürekli bir iş garantisi de yoktur. Hayat, bitmeyen bir «kovalamaca», ya da arkadaşlarını itip kakan, kendileri için üzerinde oturacakları bir sandalye sağlamaya boşuna uğraşan insancıkların oynadıkları bir çeşit çılginca «sandalye oyunu» olmaktadır.

Ama bu, tüm güvensizliğin ancak bir parçasıdır. Çünkü, gittikçe daha korkunç silâhlar ve başka «bilimsel» yıkım araçları icad etme yarışı, endişedilecek bir gelecek olup olmayacağı sorununu da sürekli olarak şüpheli bir duruma sokmaktadır.

Peki bu durum nasıl değiştirilecek? Elbette, yeni üretim güçleri ve doğa üzerinde egemenlik sağlayan araçlar, bir yana atılmak için değil, kullanılmak içindir. Onlar herkes için potansiyel zenginlik ifade eder. İlkel hayatın «basitliği» ne her hangi bir dönüş sözkonusu değildir.

İnsanlık, şüphesiz, en modern üretim araçlarını ve en ileri teknik bilgi ve bilimleri kullanacak, geliştirecek ve elinde tutacaktır. Bu, hem üretimin hem de ürünlerin değişiminin geniş ölçüde toplumsal örgütlenmesi demektir. Kapitalizmden çıkacak yeni ekonomik sistemin esas niteliklerini belirleyen temel olgu budur. Sosyalist ekonomik ilişkiler esasına dayanarak gelişen başka başka topluluklarda sayısız çeşitlemeler olabilir, ama temel ilkelere gelince bu konuda değişikliklere yer yoktur. Üretim araçları özel mülkiyette değilse, kamu mülkiyetinde olması tek alternatif değil midir? Ne üretileceği hakkındaki karar, pazar tarafından, fiatlar ve pazarda fiat hareketleri aracılığı ile ifa-

desinin bulan talep ve arz dengesi ile yönetilmiyorsa, istenilen miktarlarda nihai ürünleri üretilebilmesi, değişik üretim kolları arasındaki karşılıklı işbirliğini sağlayacak bilinçle konmuş plan hedeflerinden başka ne ile yönetilebilir? Ve üretimin özendirilmesi, kapitalist bir ekonomide olduğu gibi dolambaçlı olmak yerine, böylece, tamamen dolaysız olmaktadır.

Şimdiye kadar gerçekleşmiş teknik devrimleri ortadan kaldırmayı ve sö-küp atmayı akıl almaz. Bugün üretim araçlarının aynı zamanda ekonomik gü-cün de büyük ölçüde bir merkezde toplanması demek olan dev kuruluşlarda merkezleşmesi ve sermaye mülkiyeti özel ellerde oldukça da buna her hangi bir toplumsal otoritenin karşı duramaması, kaçınılmaz bir şeydir. Yapılacak seçim, kendi fabrikalarına sahip ve birbirleriyle yarışma halinde çok sayıda *müteşebbis* ile, merkezileşmiş Devlet mülkiyeti arasında değil, ileri derecede merkezileşmiş ama toplumsal sorumluluğu olmayan özel tekellerle, gene ileri derecede merkezileşmiş ve kamuya -yani herkese - karşı sorumlu kamu mülkü fabrikalar arasındadır. Bir kez bugünkü otomasyon ve nükleer enerji çağında kamu mülkiyetinin gerekliliği kabul edilince, her biri istemini dile getirme özgürlüğüne sahip geniş halk yığınlarının yönetici toplumsal güç ola-rak görevi ne olmalı gibi politik bir sorun daha iyi çözülebilir.

Kapitalist bir ekonomide para her kapıyı açar; paraya karşı büyük bir aç-lık meydana gelir. Para, mal-toplumunda geçim aracı ve tek geçim aracıdır; kuvvettir, mevkidir, her yerde kullanılabilir ölçülebilir bölünebilir el deği-ş-tirebilir nicelikte birimler halinde yoğunlaşmış somut özgürlüktür. Onsuz ol-mak, geçim araçları elde etme gücünden yoksun olmak, başkalarının merha-metine muhtac olmak, fakirliğin maddi sıkıntılarından acı çekmek demektir.

Kapitalist bir toplumda paranın satın aldığı şeylerin tersine, paraya kar-şı duyulan açlık asla tükenmez. Aç adam bir lokma ekmek için çok şey yapar; ama karnı doydu mu artık ona yiyecek sunmak onu harekete getirmeye yet-mez. Kullanışları bakımından her çeşit mal için de durum hemen hemen ay-nıdır. Ama paranın bir özendirici olarak gördüğü hizmet sınır tanımaksızın sürüp gider; fakir için geçim araçlarını sağlamanın yoludur. Hali vakti yerin-de olan için daha iyi bir hayatın aracıdır. Zengin için iktidar, prestij, güvenlik aracıdır.

Kapitalist bir ekonomide para peşinde koşma, toplumsal üretim süreci-nin yürütülmesini, para peşinde koşmanın bir yan ürünü haline getirir. Kapi-

talist bir toplumda insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için doğaya egemen olma-ya yani, üretim sürecine girişmeye, *dolambaçlı* bir yoldan itilirler, derken anlatmak istediğim budur.

Para, işçiyi emek gücünü satmaya ayartır. Dünyanın işini yaptıran başlıca özendirici işçinin *hayatını kazanma* ihtiyacıdır. — yani meşhur şarkıdaki gibi «işe gitme gücü bulmak için ekmek, satın almak için para kazanmak, para kazanabilmek için çalışmak, çalışmak için ekmek yemek, ekmek yemek için para kazanmak...» Kapitalist için kâr olarak para, onun mülkünü daha verimli olarak kullanabilmesi için, parasını sermaye olarak kullanılabilmesi için, sermayeyi işleterek onu yeniden para haline getirebilmesi, yani kâr sağlayabilmesi için, başlıca özendiricidir. Bir kapitalist olarak gücünü, mevkiini, toplumdaki yerini eldetutabilmek için bunu yapmak zorundadır. Kapitalist olarak mevkiini elde tutabilmesi için sermayesini işletmekten asla vaz geçmemesi gerekir. Sermayenin ömrü sonsuz olarak yenilenen cirosuna bağlıdır ve kapitalistin hayatının can damarı da budur. Paranın daha çok paraya çevrilmesini sağlayan bu sonsuz döngüde kapitalist bir an durarlarsa, bu yarışa kendisinden daha aktif ve başarılı olarak katılanlar tarafından kenara itilecektir.

Ekonomik özendiricileri daha sonra başka bir açıdan ve daha derinlemesine olarak tartışacağım. Burada, bir sosyalist ekonominin temel esaslarını ortaya koymaya yarayacak kadarından sözedilmesi yeterli görülmüştür; burada olumsuz bir yoldan, onu, ne değilse onunla karşılaştırmakla, yerine geçtiği ve def ettiği ve «yadsıdığına» değinmekle yetinilmiştir.

Sosyalist bir ekonomide üretimin toplumsal amacı dolaysız ve bilinçlidir; kapitalist bir ekonomide ise, *aslında*, üretimin toplumsal amacına ancak dolambaçlı olarak varılır ve bu amaç gerçek üreticilerin (işçilerin) ya da üretimi yönetenlerin (kapitalistlerin) kafasında bilinçli bir amaç değildir, çünkü her ikisi için de bilinçli amaç, para kazanmaktır.

Lütfen, hâlâ sosyalist ekonominin *tarihi* ile uğraştığımı ve sosyalizm hakkında tamamen *genel düşünce*'leri belirttiğimi unutmayınız. Mal ekonomisi ile planlı ekonominin temel niteliklerini *karşılaştırma*'ya çalışıyorum. Kapitalist bir ekonomi, iyice gelişmiş bir mal ekonomisidir.

Mal değişiminin (ticaret ve alış verişinin) eski köle toplumlarında ve feodal toplumda da yeri vardı, ama tek ve en önemli ekonomik ilişki değildi. Özellikle ne efendinin köle-işçiye sahip olduğu kölelik düzeninde, ne de efendinin gelenek ve töre ile serf'in emeğini denetlediği feodal düzenin üretim süreci içinde işçi ile köle arasındaki ilişkiler, bir mal ya da pazar ilişkisi değildi.

Kapitalist ekonomide bütün ekonomik ilişkiler mal ilişkileri haline gelmiştir ve artık, işçi emek-gücünü kapitaliste *satar*. Üretim, dağıtım ve değişimle ilgili bütün toplumsal ilişkiler mal ilişkileri haline gelmiştir. İnsanların ekonomik faaliyetleri daima pazar aracılığı ile birbirine bağlanmıştır. Herkesin ekonomik faaliyetlerinin yönünün belirmesini yöneten pazardır.

Kapitalist üretim «anarşik»dir, yani insanın pazarın kurallarına teslim olmaktan gayri denetleyici bilinçli bir amacı yoktur. Ekonomiye kendini kabul ettiren düzen - görüldüğü gibi - pazar düzenidir. İnsanlar tıpkı doğal güçlerin, örneğin hava şartlarının, ya da med ve cezirin egemenliğine boyun eğdikleri gibi, kendilerini pazarın egemenliğine teslim ederler. Amaçlarında herhangi bir toplumsal işbirliğinden yoksun binlerce ve binlerce kişinin eylemleri sonucunda insanlık, tıpkı doğal güçler karşısında olduğu gibi, bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. İnsanlar bir fırtına önünde olduğu gibi, ekonomik bir bunalım (kriz) karşısında da başlarını eğiyorlar.

İnsan isteminin dışındaki doğal güçlermiş gibi işleyen bu ekonomik güçlerin ortaya çıkışının gerisinde, bilinçli bir politik kabul olayı, yani mal üretimini feodalizmin engellerinden kurtaracak bütün bir politikanın kabulü hareketi vardır.

Bu kabulleniş, edilgen olmaktan iyice uzaktı. Kapitalist hayat tarzının özgürlüğünü kazanabilmesi için uzun ve kanlı devrimci savaşlar gerekmiştir. Ve bir kez ortaya çıkınca, kapitalizmin savunması daima bir tek temel önerme, *laissez-faire* etrafında dönmüştür. Bu doktrine göre, toplumsal yararlar hizmet etmenin en iyi yolu, herkesin kişisel ekonomik çıkarlarını kollamasıdır.

İnsanların bilinçle, isteyerek almaları gereken tek karar, ekonomik işlerini pazar kanunlarının düzenlemesine bırakmaktır; böylece *laissez-faire* yürüyecek, yani toplumsal ürün ve onun dağılımı, kişisel seçim ve beğenilerin bütün ince farklarını yansıtacak nitelikte olacaktır.

Tarihsel yaşantı ile kuramsal eleştiri, *laissez-faire* kuramını yıkmak için bir araya gelmiştir. Mal üretim ve değişimini feodal toplumun kısıtlamalarından kurtarma dâvasını haklı çıkaran kapitalizmin yeni üretim güçleri geliştirmesidir. Ama, kendi halinde bırakıldığında mal üretiminin bir çeşit anarşi cennetine varacağı fikri tamamen temelsizdi; bu masal gittikçe yayılıyordu çünkü kapitalizm için, böyle umutsuz bir malzemedен çok iyi bir dâvâ çıkarıyordu. «Bırakalım herkes bilinçli bir işbirliği olmaksızın kendi maddi çıkarını

arasın, her şey dünyaların en iyisinde, herkes için en iyisi olacaktır.» Aslında, herşey böyle bitseydi bu ne güzel bir dünya olurdu. Gerçekte, kapitalizm, insanlara çok yönlü yaratıklar olarak bütün ihtiyaç ve yeteneklerinin gelişmesi olanaklarını vereceğine, onların büyük bir çoğunluğunu, korkunç bir biçimde beden ve kafa yoksulluğuna düşürmüş, para hırsının onur kırıcı bir uydusu durumuna getirmiştir.

Kapitalizmin başarısı, insan toplumunu feodalizmin maddi ve manevi zincirlerinden kurtarması ve üretim güçlerini bugüne dek erişilmemiş derecede geliştirmiş olmasıdır. Bunun yanı sıra da doğabilimlerde büyük bir gelişme oldu. Ama bir kez çıkış sağlanınca kapitalizmin tarihsel sınırları da görünmeye başladı. Kapitalizmin plansızlığı, toplumsal işbirliğinden yoksun oluşu, onu büyük kaynak israflarına götürmektedir. Teknik ve bilimsel olanaklar da yeteri kadar gelişmemektedir. Servet üretici güçler büyük ölçüde arttığı halde, halkın geniş çoğunluğu, çalışma ve uyku saatlerini «geçimlerini sağlama» ya uğraşmanın güçlükleri ve belirsizliklerinin yüklediği çaba, ya da sıkıntı içinde kendilerini ypratıp tüketerek harcıyorlar. Hem bu güçlük ve belirsizlikler, insanın doğal koşullar ve olaylara hakim olmasındaki yeteneksizliğinden değil, insanlığın kendi toplumsal ve ekonomik ilişkilerini, insanın insanla ilişkilerini denetleme yeteneksizliğindedir. Değişim aracılığı ile, ihtisaslaşmış bir servet peşinde koşma, insanı zenginleştireceğine, insan melekelerini mal haline dönüştürmüş ve özgür insanı insanlıktan çıkararak sadece kendi arzularını tatmin eden ve düşlerinin peşinde koşan bir yaratık olmaya itmiştir.

Sosyalizmin kısa tanımı *genel olarak* kapitalizm ile, *genel olarak* sosyalizm arasındaki göze çarpan ayımlara ışık tutar. Kapitalizm de üretimin amacı (kâr için üretim) ile sosyalizmde üretimin amacı (kullanım için üretim) ni karşılaştırarak bunun üzerinde biraz zaman harcamak gerekliydi, çünkü görünüme göre, bütün üretim daima *kullanım için* olmalıdır - öyle olmasaydı üretimin anlamı da kalmazdı. Oysa, aslında, insan hayatının bu ihtiyacı, yani üretimle uğraşmak, kapitalizmde dolaylı ve dolambaçlı olarak karşılanır ve bu gerçek kabul edilmedikçe «kullanım için üretim» deyiimi bayağı ve yavan bir kavram gibi görünür ve bir ülke ekonomisinin sosyalizme dönüşümünün devrimci anlamı ve önemi büsbütün gözden kaçırılmış olur.

Kapitalizm ile sosyalizm arasındaki karşıtlıklar biraz daha az somut ve genel düzeyde düşünölmeye başlanı başlanmaz bir çok sorular ortaya çıkar,

örneğin; (i) Bugün İngilteredeki (ve A.B.D. ve Almanya gibi Batı'nın öteki endüstri ülkelerindeki) ekonomik sistem, ondokuzuncu yüzyılın *laissez-faire* kapitalizminden farklı değil midir? Bu sistem hâlâ kapitalizm midir? (ii) Kapitalist üretim ve dağılımı gene bir mal üretim ve dağıtımını olarak bırakarak onun gelişimine bilinçli bir toplumsal yön vermenin, bir dereceye kadar, olanağı yok mudur? (iii) İyice merkezileşmiş bir üretim planının yönünün belirlenmesinde ve biçimlenmesinde ihtiyaçlar, milyonlarca kişinin ihtiyaçları nasıl ifadesini bulacaktır? (iv) Planlama özel mülkiyet ve mal üretimi ile çatışma halinde midir? (v) Mal üretimi ve para biçiminde özendiriciler sosyalizmde de devam edemez mi? Sosyalizmin kendisi de kapitalizmin bir çok özelliklerini alıkoymayacak mıdır?

Sosyalizmin ve kapitalizmin buraya kadar üzerinde durduğum tanımlamaları, gözönündeki tarihsel gerçeklere, olduğu gibi, uzaktan, geniş çizgilerle bağlıdır. Yukarıda sıraladığım soruları ortaya koymakla İngiliz ekonomisinin bugün içinde bulunduğu özel duruma yaklaşmış oluyorum. Bu ve bunlara benzer soruların tartışılması gelecek bir kaç bölümün asıl konusu olacak.

Gelecek sayıda:

Kitabın İkinci Bölümü - Çağdaş kapitalizm hâlâ kapitalizm midir?

TÜSTAV

JONES ANA

Çeviren: Adli MORAN

Okuyacağınız yazılar Amerikan işçi hareketlerinde önemli bir yeri olan Mother Jones'un «Yaşantımın Öyküsü» adlı kitabından alınmıştır.

1830 yılında doğan Mother Jones İrlanda asıllıdır. 1870 yılından sonra savaşmaya atılan *Jones Ana* Sendikaların Patronlar tarafından tanınması için Amerikan proleteryanının büyük savaşmalarına tanık olmuştur. İşçilerin sefil yaşamını paylaşan, 40 yıldan çok bir süre içinde sürüp giden son derece sert kavgaların hepsine katılan *Jones Ana* bu savaşmalarda büyük bir canlılık göstermiş, kendine özgü bir cesaretle davranmıştır.

92 yaşındayken Savaşını Yazan *Jones Ana*'nın yayımladığımız amları 1914 yılında geçen olayların öyküsüdür.

ÇOCUKLARIN YÜRÜYÜŞÜ

1903 yılının baharında Pennsylvania'ya bağlı Kensington'a gittim. Yetmiş beş bin dokuzuncu işçisi grev yapıyordu orada. Bunların en azından on bini küçük çocuklardı. İşçiler hem ücretlerine zam hem de iş saatlerinde kısıntı yapılmasını istiyorlardı. Bu amaçla grev yapıyorlardı. Sendikaların merkez binasına her gün çocuklar başvuruyordu. Kiminin eli, kiminin başparmağı, kiminin de öteki parmakları yoktu. Bunlar derileri kemiklerine yapışmış, kamburu çıkmış küçücük yaratıklardı. Federal kanunlar on iki yaşından küçük çocukların çalışmasını yasaklıyordu. Buna karşın çocukların çoğu on yaşını aşmış değildi.

Kanuna hiç saygı gösterilmiyordu. Anneler çok zaman çocuklarının yaşlarını doğru söylemiyorlardı. Kensington'da birbirine bitişik bir kaç evde oturan ve çocuklarının hepsi de on iki yaşından küçük olan yirmi iki çocuk anası on dört kadın sefaletle yalan yemin arasında bir seçme yapmak zorunda kaldıklarını açıklamışlardı. Çocukların babaları fabrikalarda ölmüşler ya da sakat kalmışlardı...

Gazetecilere «çocukların çalışma düzeniyle ilgili gerçeği» neden kamu oyuna açıklamadıklarını sordum. Karşılık olarak: «Dokuzuncu fabrikalarındaki patronların gazetelerde payları bulunduğunu» söylediler.

«— Benim payım da bu çocuklar!», dedim. «Bu işin gazeteciliğini de üzerime ben alıyorum.»

Çok sayıda küçük kız ve erkek çocuklarını bir gün Bağımsızlık Parkında topladık. Önünde toplanmağa karar verdiğimiz Adliye Sarayına kadar ellerimizde bayraklarla bir yürüyüş düzenledik.

Belediye Başkanlığının karşısındaki alanda büyük bir kalabalık toplanmıştı. Çocukları tahtadan yapılmış yüksekçe bir yere çıkardım. Ellerini havaya kaldırıp halka gösterdim. Philadelphia'nın güzel evlerinin temellerinin bu çocukların kırık kemikleriyle, hasta kalpleriyle, ezilmiş başlarıyla atıldığını söyledim. Onların minicik hayatlarını alarak paraya çevirdiklerini söyledim. Devletin de Belediyenin de bu haksızlığa, bu adaletsizliğe boş verdiğini söyledim.

«— Gelecekte bu çocuklar da ulusun vatandaşları olacakmış olmayacakmış umurlarında bile değil!», dedim.

Belediyenin ileri gelenleri pencerelerdeydi. Sıkıyık organlarını, avurtları çökmüş yanaklarını göstererek çocukları kalabalığın üstünden yukarılara doğru kaldırdım. Onları kaldırmak işten değildi çünkü hepsi de tüy gibi hafiftiler...

Bir kaç defa milyoner sanayicilere seslenerek bu cinayete artık son vermelerini söyledim. Sonra pencerelerdeki yetkililere bağırdım:

«— Bir gün gelecek Belediyeniz işçilerin eline geçecek. O gün hiç bir çocuk kimsenin çıkarına feda edilemeyecek!»

Gözlerini ve kalplerini zaten kapamış olan yetkililer hemen pencereleri kapadılar.

Gazeteciler Philadelphia'nın güzel evleriyle ilgili sözlerimi yayımladılar. Bunun üzerine New York gazeteleri Philadelphia gazeteleriyle çatışmağa başladılar. Üniversitelerde tartışmalar oldu. Benim de istediğim buydu zaten. Halkın dikkati çocukların çalışması üzerine çevrilmişti.

Sonra her şey yeniden sessizliğe gömüldü. Düşüncelerde yeniden hareket uyandırmak gerektiğini anladım. Yüz yıl önce zalimliğe karşı çalan Özgürlük Çanı memleketin her yanında çalmağa yeniden başlamıştı. Yığınlarla insan her yandan bunu görmeğe koşuyordu. Bunun üzerine aklıma bir fikir geldi. Bu küçük çocuklar, çocuklara özgü biraz özgürlük elde etmek için grevdeydiler. Onlarla beraber memlekette dolaşmağa karar verdim.

Analarına babalarına başvurup çocuklarını sekiz-on günlüğüne bana ver-

melerini istedim. Çocuklarını sağ salim geri getireceğime dair söz verdim. Kabul ettiler.

Sweeny adında biri küçük «ordumuzun» çavuşu oldu. Çocukların bakımına yardım etmek için bir kaç erkekle kadın da benimle geldi. Onlar da grev yapıyorlardı. Onların da biraz oyalanmağa ihtiyacı vardır diye düşünmüştüm.

Çocukların sırtlarında heybeler vardı. Heybelerinin içinde de bir bıçak, bir çatal, bir tabak ve tenekeden küçük bir kap yerleştirmişlerdi.

Açık havada yemek pişirmek için yanımıza bir de çamaşır kazanı aldık. Küçük bir çocuğun trampeti vardı, başka birinin de flütü. Bizim bandomuz da buydu işte... Üzerlerinde şu yazılar bulunan bayraklar taşıyorduk: «Daha çok okul daha az hastahane». — «Oyun oynamamız için bize de zaman verin.» — «Her yanda bolluk var. Bizim bolluğumuz nerede?»

Çok büyük bir toplantı yaptıktan sonra Philadelphia'dan yola çıktık. Çocuklarla beraber Başkan Roosevelt'e gitmeğe karar vermiştim. Çocukların sömürülmesini yasaklayan bir kanunu Kongreden geçirmesini isteyecektim Başkandan. Başkan Roosevelt'in kendi çocukları o sırada tatillerini Oyster Bay'de deniz kenarında geçirmekteydi. Dokuma fabrikalarında çalışan bu çocukları görünce Başkanın aklına kendi çocukları gelir diye düşünmüştüm. Nezaket gereğince Wall Street'te Morgan'ı ziyaret etmenin de yerinde olacağını düşünmüştüm. Çocukların babaları Morgan'ın fabrikalarında çalışıyordu.

Çocuklar çok mutluymuştu. Karınları doyuyordu. Her gün derelerde ve ırmaqlarda yıkıyorlardı. Grevden sonra yeniden dokuma fabrikalarında çalışmağa başladıkları zaman böylesine güzel bir tatil geçiremezler artık diye düşünmüştüm.

Yol boyunca çiftçiler arabalar dolusu meyveler ve sebzelerle karşılıyorlardı bizi. Çiftçilerin karıları giysilerle para veriyorlardı. Makinistler lokomotiflerini durdurarak bizi trenle parasız götürüyorlardı. Çavuş Sweeny ile ben kentlerdeki semt sâkinlerini olaya hazırlamak ve toplantı salonlarını parasız tutabilmek için önden gidiyorduk. İlerledikçe sıcak artıyordu. Hiç yağmur yağmuyordu. Yollar toz içindeydi. Zaman zaman çocuklardan birini evine yollamak zorunda kalıyorduk çünkü çocuk yol yorgunluğuna dayanamayacak kadar hazır hissediyordu kendini...

New Jersey'e bağlı New Trenton'a yaklaşmıştık. Çamaşır kazanında yemeğimizi pişiriyorduk. O esnada kentler-arası otobüs şoförü aracını durdurdu. Bizim kente girmemizi polisin yasaklamak üzere yola çıktığını söyledi. Kentte dokuma fabrikaları vardı. Gelişimiz patronların hoşuna gitmemişti.

Polisler geldiler. Yemeğe davet ettik kendilerini. Elllerinde küçük kaplarıyla ve tabaklarıyla çocuklar çamaşır makinesinin çevresinde toplanmışlardı. Polisler onlara baktılar. Gülümsemekle yetindiler. Çocuklarla tatlı tatlı konuştular. Kente girmek yasağından hiç söz etmediler.

Biz de kente girdik. Toplantımızı yaptık. O gece en küçük çocukları polislerin karıları kendi evlerine aldılar. Onlara baktılar. Sabahleyin kese kâğıtları içinde bol yiyeceklerle beraber çocukları bize geri verdiler.

Her yerde toplantılar yapıyorduk. Canlı örnekler üzerinde çocukların çalışma düzeninin korkunç bozukluğunu gösteriyorduk.

Kentlerden birinde Belediye Başkanı bizi korumak için elinde yeteri kadar polis bulunmadığını, bu yüzden de toplantı yapamayacağımızı söyledi.

«— Efendim! diye cevap verdim. «Bu çocuklar korunmanın ne demek olduğunu bilmezler. Onun için korunsalar da bir korunmasalar da! Umurlarında bile değil!»

Belediye Başkanı toplantı yapmamıza izin verdi.

Bir gece New Jersey'e bağlı Princeton'da Crover Cleveland'ın geniş samanlığında yattık. Sıcak dayanılmaz bir hal almıştı. En küçükler hiç dayanıyorlardı sıcağa. Kentin en büyük otelinin sahibi beni çağırttı.

«— Mother» dedi. «Kendiniz ve ordunuz için ne gerekiyorsa benden isteyebilirsiniz. Parasız vereceğim istediğinizi...»

Princeton Belediye Başkanına gittim. Üniversite avlusunun karşısında konuşma izni istedim. Yüksek öğretim üzerine konuşmak istedimi söyledim. Belediye Başkanı bana izin verdi.

Büyük bir kalabalık toplandı. Profesörler, öğrenciler, halkın bir kısmı oradaydı. Onlara zenginlerin kendi öz kızlarını ve oğullarını üniversitelere gönderebilmek için bu çocukları ilk öğretimden bile yoksun bıraktıklarını söyledim. Karılarına otomobiller, kızlarına Fransızca anlayan beki köpekleri almak için küçük çocukların ellerini ve ayaklarını kullandıklarını söyledim. Dokuma fabrikası sahiplerinin nerdeyse bebekleri beşiklerinden alıp çalıştıracaklarını söyledim. Ve profesörlere Pennsylvania'nın ipek dokuma fabrikalarında günde on saat çalıştıkları için ancak okuma yazma öğrenen çocuklarımızın ordusunu gösterdim...

«— İşte bir ekonomi politik ders kitabı!» dedim.

Bunun üzerine James Astworth adında on yaşında bir yumurcağı gösterdim. Otuz beş kiloluk çuvalı taşımak yüzünden yaşlı bir adam gibi kamburu çıkmıştı çocuğun.

«— Bu çocuk haftada üç dolar alır!» dedim. «On dört yaşındaki kızkardeşi altı dolar alır. Zenginlerin çocukları eğitimlerini yaparlarken bu çocuklar halı fabrikasında günde on saat çalışırlar.»

O gece Stony Brook kıyılarında kamp kurduk. Yıllarca ve yıllarca önce özgürlük için çarpışan Washington'un kahraman askerleri de, Devrim ordusunun lime lime giysili askerleri de burada konaklamışlardı.

Jersey City'den Hoboken'e yürüdük. New York Polis Şefi Ebstein'a bir heyet göndererek Dördüncü Caddeden Madison Square'e kadar yürüyüş yapmak için izin istedim. Polis Şefi izin vermedi. Kente de girmemizi yasakladı.

Belediye Başkanı Seth Low'u görmek için kendim kalkıp New York'a gittim. Low bana karşı çok nazik davrandı. Ama Polis Şefini destekleyeceğini söyledi. Kente girmemizin neden yasaklandığını sordum. New York Eyaletinin vatandaşı olmadığımızı söyledi.

«— Pekalâ Bay Başkan!» dedim. «Bunu yakından inceleyelim! Bundan bir yıl önceki bir olay üzerine dikkatinizi çekmeme izin verin! Almanyadan buraya Prens Hanri adında kokuşmuş bir sülâlenin bir üyesi gelmişti. Amerika Birleşik Devletleri Kongresi bu adamın midisini üç hafta süreyle doldurmak ve kendisini eğlendirmek için 45.000 dolar ayrılmasına karar vermişti. Bu adamın kardeşi işçilerimizin kanından çekip aldığı 4.000.000 dolarlık kâr payına konuyordu. Bu memleketin vatandaşı mıydı bu adam? Sizin de, bütün New York yetkililerinin de, Üniversite Kulübünün de bu adamı resmen kabul ettiğini duydum Bay Başkan! New York vatandaşı mıydı bu adam?»

«— Hayır, Mother» dedi Belediye Başkanı.

«— Lee Woo diye bir de Çinli vardı. New York yetkilileri onu da resmen kabul ettiler. Bu Çinli de mi New York vatandaşıydı?»

«— Hayır, Mother.»

«— Bu adamlar ulusun gelişmesine, mutluluğuna yardım mı etmişlerdi?»

«— Hayır, Mother. Etmemişlerdi.»

«— Öyleyse Bay Başkan! İşte size zenginliklerin üreticisi olan bu memleketin küçük vatandaşları! Kentinize girebilecek nitelikte buluyor musunuz şimdi bizi?»

Belediye Başkanı:

«— Bir dakika bekleyin» dedi.

Polis Şefini dairesine çağırttı.

Sonunda küçük ordumuzun kente girmesine izin verdiler. Dördüncü Caddeden Madison Square'e çıktık. Yanımızda, peşimizde polisler vardı. Kentin

her yanında gelen baş komserler, komserler, sivil polisler ve yedek askerler ve subaylar bizi izliyordu.

Ama polisler Madison Square'de toplantı yaptırmadılar bize. Toplantının Yirminci Sokakta yapılması için dırettiler.

Polislerin başındaki adama vergilerini ödeyen en basit vatandaşların bile alanda toplantı yapmağa hakları olduğunu hatırlattım.

«— Tabii» dedi adam. «Ama onlar toplantı yapsa yirmi kişi bile gelmez. Oysa sizin için en azından yirmi bin kişi toplanır.»

Yirminci Sokağa doğru yürüdük. Çok geniş bir kalabalığın önünde kömür bölgesindeki dokuma fabrikalarında çalışan çocukların korkunç durumunu anlattım. Çocuklardan bazılarını halka gösterdim. On iki yaşındaki Eddie Dumphy'yi gösterdim. Eddie bütün gününü yüksek bir tabure üzerinde geçiriyordu. Taburesinde gerekli ipleri seçerek başka bir işçiye uzatıyordu. Günde on bir saat oturuyordu taburede. Sağında solunda tehlikeli makineler vardı. Yaz kış her gün sabahtan akşama kadar haftada üç dolar karşılığında çalışıyordu.

Sonra halka Gussie Rangnew'yu gösterdim. Kızın yüzü yaşlı bir kadının yüzüne benziyordu. Gussie bir fabrikada günde on bir saat çalışarak bir kaç sent karşılığında çorap paketliyordu.

Grevciler için çok para topladık. Yüzlerce kişi de en küçük çocukları evlerine alarak bakmağa teklif ettiler.

Ertesi günü Coney Island'a gittik. Orada bir cambazhane vardı. Bizi cambazhanenin sahibi Bay Bostick çağırmişti. Çocuklar hayatları boyunca böylesine eğlenmemişlerdi. Bay Bostick marifetli hayvanları bize gösterdikten sonra benim seyircilerin karşısına çıkarak bir konuşma yapmama izin verdi. Orada Kolizeum'u gösteren büyük bir dekor vardı. Roma halkı Kolizeum'a dolmuştu. Ön planda da baş parmaklarını yere doğru çeviren iki İmparator görölüyordu. İmparatorların tam karşısında hayvanlara ayrılan boş kafesler vardı. Küçük çocuklarımı kafeslere söktüm. Ben konuşmamı yaparken onlar da kafeslerin demir çubuklarına tutunarak seyircilere bakıyorlardı.

Seyircilere bu sahnenin işverenlerin aristokrasisini gösterdiğini söyledim. Susturulan halkın gözleri önünde dokuma fabrikalarında çalıştırılan çocukların mahkûm edilmekte olduğunu söyledim.

«— Hiç bir zaman okula gidememiş olan bu çocukların şikâyetlerini Baş-

kan Roosevelt duymalıdır» dedim. «Bu çocuklar Pensylvania tekstil endüstrisi için günde on iki-on üç saat çalışırlar. Başkanın ve sizlerin üzerlerinde yürüyeceğiniz halıları dokurlar. Pencereleriniz için tül perdeler, halk için giyecek eşyası dokurlar. Bundan elli yıl önce esirliğe karşı bir ses yükselmişti. Zenci çocuğu ticaretine bir son vermek için insanlar hayatlarını vermişlerdi. Günümüzdeyse beyaz çocuklar haftada iki dolara sanayicilere satılıyor. Bundan elli yıl önce zenci bebekler peşin parayla alınırdı. Günümüzdeyse beyaz bebekler taksitle satın alınıyor.

«Çocukların geceli gündüzlü pamuk fabrikalarında çalıştıkları Georgia'da öten kuşları koruyan bir kanun çıkarıldı. Şarkı söylemek isteğini bile yitiren küçük çocuklara ne yapılacak?

«Bu küçük çocukların çektikleri acılar adına Başkandan bu esirliğin kaldırılmasını rica ediyorum. Başkanın o kadar öğdüğü bolluğun fakirlerin sefaleti üzerine zenginler tarafından kurulduğunu kendisine söyleyeceğim.

«İşin acı yönü Washington'da kimsenin bu sorunu umursamadığıdır. Kanun yapıcılarımızın Demiryolları Şirketlerine yardım etmek için bir saat içinde üç kanun çıkardıklarını gördüm. Ama işçi sınıfı çocuklarına yardıma koşmalarını istediği zaman onlar bunu duymuyorlar.

«Bir gün mahkûmun birine neden yakalandığını sorunca bir çift ayakkabı çaldığını söyledi bana. Ona «bir demiryolu çalmış olaydın Birleşik Devletleri senatörü olurdun» dedim.

«Bize her küçük Amerikalının Cumhur Başkanı olabileceğini söylüyorlar. Ben de size diyorum ki, şu kafeslerde gördüğünüz çocuklar Cumhur Başkanı olma şanslarını güzel bir yemek ve bir kaç saatlik eğlence karşılığında satmağa hazır dırlar. Şu gördüğünüz çocukların hem vücutları hem de ruhları sakattır. Fabrikalardan topladığım şu çocukların durmadan çalışmaktan başka gelecekleri de yoktur. Bu çocuklar şans diye bir şeyden söz edildiğini duymamışlardır. Bu çocuklar her erkek Amerikalı vatandaşın Birleşik Devletleri Cumhur Başkanı olabileme şansından söz edildiğini duymamışlardır.

«Şu yukardaki kafeslerin içindeki maymunları görüyor musunuz? Onlara konuşma öğretmeğe çalışan öğrentmenler var. Maymunlar çok kurnaz. Sanayicilerin kendilerini satın alarak fabrikalarında esirler gibi çalıştırmalarından korkarlar...»

Ön sıradaki seyirciler arasında şık giyimli bir genç vardı. Zaman zaman alaylı alaylı gülyordu. Konuşmamı keserek parmağımla bu genci gösterdim.

«— Gülmeyi kesin delikanlı!» dedim «Gidin buradan! Evinize dönün!

Annenize gidin! Şu küçük çocukların anneleri gibi ağırlar içinde sizi dünyaya getiren annenizden biraz beyinle biraz kalp isteyin!»

Genç adam kalktı ve kafesteki çocukların bakışları altında sıvışıp gitti. Seyirciler bir ölüm sessizliği içindeydi. Uzakta bir aslan kükredi.

Ertesi günü Coney Island'dan ayrıldık. Senatör Platt bana Manhattan Beach'de sabah saat dokuzda randevu vermişti. Çocuklar kumsalda oynarlarken üstlerini başlarını kirletmişlerdi. Onların temizliklerini tamamladıktan sonra demiryolundan yürümeğe başladık.

Otele vardığımızda çocuklar «Selâm, selâm, hepimiz buradayız» şarkısını söylemeğe başladılar. Flütle trampet de eşlik ediyordu onlar. Küçük ordumuzu görür görmez Senatör Platt arka kapılardan birinden kaçıp New York'a gitmiş...

Otelin müdürüne Senatörün bizi yemeğe çağırdığını söyledim. Çocuklara Senatörün hesabına yemek verip vermeyeceğini sordum. Müdür bizi asıl yemek salonundan ayrı bir yemek odasına götürdü. Çocuklara hayatlarında hiç görmedikleri bir yemek verdi. Ben de yemeğimi Hearst basınına bağlı bir gazeteciyle yedim. Bütün masrafları Senatör Platt'a yükledim.

Opster Bay'e gittik. Ama Başkan bizi kabul etmedi. Mektuplarıma da cevap vermedi. Ama yürüyüşümüz etkisini yaratmıştı. Ulusun dikkatini bir cinayetin üzerine çekmiştik. Kensington tekstil işçilerinin grevi tam bir başarısızlıkla sona ermiş ve çocuklar yeniden işleri başına dönmek zorunda kalmışlardı. Ama Pennsylvania Parlamentosu çocukların çalışmasıyla ilgili kanunu çıkardı. Bu kanun gereğince binlerce çocuk evlerine döndü. Gene bu kanun gereğince binlerce çocuk da on dört yaşından önce fabrikalara giremediler.

ROCKEFELLER CEZAEVLERİNDE

Güney Colorado'da Rockefeller Şirketine karşı büyük kömür grevi başladığı zaman Washington D.C. de bulunuyordum. Patronların sömürücülüğüne ve gaddarlığına uzun süre dayanan işçiler on yıl önce grev yapmışlar ama bu grevin önüne şiddet hareketleriyle geçilmişti. Grevin durdurulmasına açlığın da yardımı olmuştu. Başkaldırma sona erdikten çok sonraları bile işçilerin acısı ve umutsuzluğu için için sürüp gitti. İşçiler on yıl daha kuzu kuzu çalıştılar. Sonunda ateş kuru her şeyi alevlendirdi.

Bir gün gazetede Colorado valisinin benimle ilgili sözlerini okudum. «Jones Ana»nın Güney bölgesine girmesine izin verilmeyeceğini söylüyordu vali. Bu bölge grevin en yaygın bölgesiydi.

O akşam trene binip Denver'e gittim. Her zaman kaldığım otelde bir oda tuttum. Sonra Madencilerin Sendikasına, oradan da Güney bölgesindeki Trinidad'a gitmek için kuşet bileği almağa gara gittim.

Otele döndüğümde resepsiyonda fişini benimle beraber dolduran bir adam yanıma yaklaşıyor:

«— Trinidad'a mı gidiyorsunuz, Mother Jones?» diye sordu.

«— Tabii!» dedim.

«— Haberiniz olsun Mother! Vali sizi gözlemleri için otele ve gara detektifler yerleştirdi...»

«— Detektifler bana vız gelir» diye cevap verdim.

«— Salonda iki detektif var. Merdivenin yukarısında da başka bir detektif bekliyor. Garda da Güneye doğru giden trenleri gözleyen iki-üç detektif var...»

Verdiği bilgi için teşekkür ettim kendisine. O gece vagonların bağlanmasından bir saat kadar önce makasçının kulübesine gittim. Yaşlı bir makasçı vardı içerde. Beni görebilmek için fenerini kaldırdı.

«— Siz misiniz Mother Jones?» dedi. «Demek makaslarının arasında gezintiye çıktınız!»

«— Evet benim!» diye cevap verdim. «Ama gezintiye filan çıktığım yok. Güneye gideceğim. Kuşetli biletim var. Vagonların bağlanıp bağlanmadığını öğrenmek istiyorum. Trene binmek istiyorum.

«— Oturun şuraya!» dedi makasçı. «Ben de bilmiyorum, gidip bakayım!»

Kendisine bir açıklama yapmamıştım ama ne istediğimi anlamıştı. Bundan emindim.

«— Bana kontrolörü çağırmanızı istiyorum» dedim.

Fenerini sallayarak gitti. İki dakika sonra kontrolörle döndü. Kontrolör:

«— Ne istediniz Mother?» diye sordu.

«— Kuşetli vagonların hazır olup olmadığını öğrenmek istiyorum» dedim.

«— Hemen binmek istiyor musunuz Mother?»

«— Evet.»

«— Buyrun öyleyse, kuşetiniz hazır.»

Kontrolöre biletimi gösterdim. O da önüme düştü.

«— Mother!» dedi. «Şu anda Sizi tanıyorum ama az sonra sizi hiç görmemiş gibi davranırsam daha iyi olacaktır sanırım...»

«— Anlıyorum» dedim. «Şu iki doları makiniste verin. Söyleyin ona Santa Fe'den önce tren yol düzlüğüne gelince Mother Jones'u indirsin.

«— Merak etmeyin» dedi kontrolör:

Trene demiryollarının arasında bindim. Güneye giden yolcular trene girerlerken ben uyuyordum. Tren gardan ayrıldığı zaman hâlâ uykudaydım.

Sabahleyin erken saatta kontrolör beni uyandırdı.

«— Mother!» dedi. «Makinist sizin için treni durduracak Atlamağa hazırlanın...»

Yol düzlüğünde tren yavaşlayınca kontrolör inmeme yardım etti.

«— Siz buraya iş için mi geldiniz Mother?» diye sordu.

«Tabii» dedim. «Peki siz treni yalnız benim için mi durdurdunuz?»

«— Tabii!»

Tren uzaklaşırken elini salladı. «Gülegüle Mother!»

Vakit çok erkendi. Küçük Trinidad kentine vardığımda yemeğimi yedim. Garda askerler benim gelişimi bekliyorlardı. Ama trenden Jones Ana diye biri çıkmamıştı. Askerler de tam kaldığım otelin karşısındaki kışlalara döndüler.

Üç saattir Trinidad'da bulunuyordum ki kentte olduğumu öğrendiler. Valiye telefon ettiler. Milis kuvvetlerine komuta eden General Chase'e telefon ettiler.

«— Mother Jones Trinidad'da» demişler.

«— İmkânsız!» demiş vali.

«— Gerçek» demişler. «Kendisi Trinidad'da...»

«— Ama bütün oteller ve garlar göz hapsinde» demişler.

«— Öyle ama şu anda kendisi otelde...»

Yakalanmam kararlaştırılmış.

Madencilerden kurulu bir heyet beni görmeğe geldi.

«— Çocuklar, beni yakalayacaklar» dedim. «Ama kavga falan yok. Bırakın ne isterlerse yapsınlar...»

«— Mother!» dediler. «Sizi yakalamalarına engel olacağız...»

«— Bırakın diyorum size. Sonuna kadar gitsinler bakalım...»

Böyle konuşuyorduk ki merdivende ayak sesleri duydum.

«— İşte geliyorlar» dedim.

Sakin sakın oturarak onları bekledik. Kapı açıldı. Milis kuvvetlerinde kurulu bir grup gelmişti.

«— Ben mi arıyorsunuz çocuklar?» diye sordum.

Tedirgin gibiydiler. Komutanları:

«Bavulunuzu hazırlayın» dedi. «Bizimle geleceksiniz...»

Beni otelin kapısı önünde bekleyen otomobile bindirdiler. Madenciler de peşimizden geliyorlardı. Birinin yanaklarından yaşlar akıyordu.

«— Mother Jones!» diye bağırdı. «Sizin yerinize ben gideyim! Ben gideyim!»

Cezaevine giderken atlı birliklerle piyade birliklerine rasladık. Bu birlikler madencilerin grevi başarısızlığa uğratılması için hükümet tarafından gönderilmişti. Benim rahibelerin hastanesine götürülmem için emir verilmişti. Hastanenin bir bölümü askerî cezaevi haline getirilmişti. Beni duvarları beyaz badanalı küçük bir odaya kapattılar. İçerde bir kamp yatağı, bir iskemle, bir de masa vardı. Dört duvarın arasında hiç konuşmayan nöbetçilerden başka tek bir insan görmeden dokuz hafta kaldım. Kapının her iki yanında birer nöbetçi vardı. Ayrıca holün ortasında ve holün girişinde birer nöbetçi, benim katıma işleyen asansörün önünde de iki nöbetçi bekliyordu.

Penceremin önünde silahlı bir nöbetçi gece gündüz bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

Kapının önündeki hiç konuşmayan nöbetçilere:

«— Görüyorum ki büyük «Standard Oil» yaşlı bir kadından çok korkuyor» dedim.

Hafifçe gülümsediler.

Yemeklerimi rahibeler gönderiyordu. Ahım şahım yemekler değildi tabii. Dokuz hafta süresince kimseyi görmedim. Ne mektup getirdiler, ne de gazete. Manzaradan ve bir de güneşte parıldayan süngüden başka bir şey görmedim.

Madencilerin avukatı Bay Hawkins'e en sonunda beni görmek için izin verildi. Sonra da bir pazar günü Albay Davis gelerek valinin beni Denver'de görmek istediğini söyledi.

Albayla yanındaki subaylardan biri o akşam 9 da beni almağa geldiler. Salondan geçerken ortalıkta tek bir asker yoktu. Asansörde de yoktu. Giriş kapısında da yoktu. Her şey garip bir sessizliğe gömülmüştü. Etrafta da kimsecikler yoktu. Bizi kapalı bir otomobil bekliyordu. Üçümüz de bindik.

Karanlık sokaklarda ilerledik. Arabanın perdeleri kapalıydı. İçerisi de dışarı kadar karanlıktı. Ömrüm boyunca ilk defa sonumun yaklaştığını düşündüm o anda. Hayattan ayrılmak gerekeceğini düşündüm. Ve bu yaşamı bırakmadan önce de çılgın gibi savaşıma karar verdim...

Santa Fe demiryolunun yer düzlüğündeki bölümüne geldimizde beni trene bindirdiler. Derin bir rahatlama içindeydim. Grev yeni başlamıştı. Yapa-
cak bir sürü işim daha vardı. Yattım ve Demver'e varana dek uyudum. Orada
beni General Chase'in yanına götürdüler. Kalp diye bir şey yoktu canavarda.
Tam kalbinin bulunduğu yere sanki bir buz parçası yerleştirilmişti. General
Chase beni önce Brown Palace Oteline götürdü. Daha az «ekâbir» bir otele
gitmek istediğimi söyledim. Her zaman kaldığım otelin adresini verdim. Ka-
bul etti. Saat 9 da beni valiye götüreceğini söyledi.

Sabahleyin vali bana:

«— Grev bölgesine dönmezseniz sizi serbest bırakırım» dedi.

«— Oraya döneceğim Sayın Vali!» dedim.

«— Beni dinleseniz daha iyi edersiniz!» dedi vali.

Ben de:

«— Washington bilgilerinizi sizin gibi insanlardan alaydı bizleri hâlâ Kırıl
George'un sülâlesinden gelenler yönetirlerdi» dedim. «Lincoln bilgilerinizi siz-
den alaydı Grant hiç bir zaman Gettysburg'e gitmezdi. Ben de sizin sözünüzü
dinlememeği daha faydalı buluyorum.»

Denver'de bir hafta kaldım. Sonra Trinidad'a gitmek için bir bilet aldım.
Tam karşıda Rockefeller'in detektifi Reno beni göz hapsinde tutuyordu. As-
kerler sabahın erken saatında beni uyandıtlar.

«— Kalkın!» dediler. «İlk istasyonda ineceksiniz!»

Tabii kalktım. Trinidad'ın elli kilometre berisindeki Walsenburg'de as-
kerlerle beraber indim. Beni askerlerin ortasında gören makinistle yardımcısı
da trenden indiler.

«— Bu yaşlı kadına ne yapacaksınız?» diye sordular. «Bunu söylemez-
seniz treni kaldırmayız...»

Askerler cevap vermediler.

«— Lokomotifinize dönün çocuklar!» dedim. «Bir gün gelecek her şey
düzelecek!»

Yanaklarından yaşlar akıyordu. Sonra gözyaşlarını sildikleri zaman kap-
kara uzun izler kaldı yüzlerinde...

Beni Adliye Sarayının altındaki bir bodruma kapadılar. Korkunç bir yerd
burası. Kapkaranlıktı. Buz gibiydi. Rütubet içindeydi. Elbisemi çıkarmadan
gündüzleri uyuyordum. Geceleri de bir bira şişesiyle lâğım fareleriyle çarpış-
yordum. «Bu delikten çıktığım zaman da lâğım farelerine benzeyen insanlarla
çarpışacağım» diye geçiriyordum içimden.

Bu karanlık delikte beni yirmi altı gün tuttular. Başeğmek istemiyordum. Eyaletten ayrılmak istemiyordum. Başeğseydim istediğim anda özgürlüğüme kavuşabilirdim. General Chase'le adamları buz gibi bodrumda bronzite ya da zatüreeye yakalanacağını sanmışlardı. «Moruk Jones» sorunu da böylece çözümlenmiş olacaktı. Benden sorumlu Albay Berdiker:

«— Böylesine zor bir durumda kaldığımı hatırlamıyorum Mother» dedi. «Grev bölgesinden ayrılıp Denver'e gitmek istemiyor musunuz?»

«— Hayır Albay, istemiyorum!»

Saatler geçmek bilmiyordu bodrumda. Gündüz süreli olarak yarı karanlıktı. Geceleriye kapkaranlıktı. Bodrumun penceresinden gelip geçenlerin ayaklarına bakıyordum. Bunlar eskimiş ayakkabıları içinde maden işçilerinin ayaklarıydı. Hükûmetin verdiği sağlam yapılı ayakkabılar içinde asker ayaklarıydı. Eskimiş ökçeli kadın ayakkabılarıydı. Çocukların çıplak ayaklarıydı. Çocuklar eğilip eğilip bana işaretler yapıyorlardı ama askerler onları koğuyorlardı.

Bir sabah bayat ekmeğimi ve berbat kahvemi getirdikleri zaman Albay Berdiker:

«— Bu pis şeyleri yemeyin Mother!» dedi.

O günden sonra da yemeklerimi Albay sağladı. Albay çok iyi bir adamdı. Belki de bana baktıkça lâğım fareleri arasında kendi annesini görür gibi oluyordu.

Albay bir gün gelerek serbest olduğumu söyledi. Avukatlarımın uğraşmaları boşa gitmişti. İstediyim yöne gidebilmem için askerî yetkililerin bana tren bileti vereceklerini de Albay sözlerine ekledi...

«— Albay!» dedim. «Uygun ücretler elde etmek için grev yapan insanlara ateş eden kimselerden hiç bir şey almam. Yaya gideceğim...»

«— Siz bilirsiniz Mother! Güle güle!»

Şirketin detektifleri fabrikalara Meksikalıları getiriyorlardı. Bunların hepsi *sarı sendikacıydı*. Yol boyunca bu adamları askerleri koruyorlardı. Grev bölgesine getirilen Meksikalıların durumdan haberleri yoktu. Büyük ücretler alacakları söyleniyordu, çok kolay bir işte çalışacakları söyleniyordu kendilerine. Hayvan vagonlarına dolduruyorlardı Meksikalıları. Maden bölgesine vardıkları zaman kaçmağa kalkıştırlarsa üzerlerine ateş ediliyordu. Yüzlerce zavallı madenlere işte böyle getirildiler. «Size toprak dağıtacağız» diye kandırılmışlardı onları. Trenden indikleri zaman bekçiler Meksikalıları hayvanlar gibi madenlere doğru itiyorlardı.

Grevin on yıl önce bu yöntemle önüne geçilmişti. Şimdiyse grevi yapanlar eski sarı sendikacılar. Patronlara başeğen eski sarı işçilerdi.

Durumu Meksikalılara anlatmam için beni El Paso'ya gönderdiler. Meksikalıları koyun sürüleri gibi El Paso'da toplayıp oradan maden ocaklarına gönderiyorlardı. El Paso'da toplantılar yaptım. Meksikalıların önünde bir çok defalar konuştum. Böylece olup bitenler sınırın öteki yanına da sıçrayarak öğrenilmiş oldu.

1914 yılının ocak ayında Colorado'ya döndüm. Trinidad'da trende inince beni milisler karşıladılar. Tekrar trene binmemi emrettiler. Ama ben onları dinlemedim ve trenden indim. Beni telgrafhaneye götürdüler. Sonra cayarak karargâhlarını kurdukları otele götürdüler. Kahvaltı yapmak istediğimi söyledim. Yemek salonuna kadar benimle geldiler.

«— Yemeğin parasını kim verecek?» diye sordum.

«— Eyalet» dediler.

«— Mademki Colorado Eyaletinin konduğuyum güzel bir yemek ısmarlıyayım» dedim.

İsmarladım da... Jambonundan reçeline kadar her şey vardı sofrada.

Denver'e giden tren gara girdi. Askerler beni bindirdiler. Walsenburg'e vardığımızda maden işçilerinden kurulu bir heyet treni madenci şarkılarıyla karşıladı. Sonra da trene atladılar.

«— Tanrı seni korusun Mother!»

«— Tanrı sizi de korusun çocuklar!»

«— Manton sıcak tutuyor mu seni? Yukarılarda çok soğuk var...»

«— Hiç bir eksikim yok oğlum!»

Adamın pardösüsü yoktu. Sirtında bir ceket vardı sadece. Boynuna da yün bir paçavra dolamıştı.

Milis askerleri perondaydılar. Bunlardan biri tam anlamıyla hayvandı. Tüfeğini sallayarak dolaşıyordu. Maden işçilerine vuruyordu. Küfürler savurarak onları kışkırtmak istiyordu. Ama çocuklar soğuk kanlılıklarını yitirmedi. Gardan ayrılarak tepelere doğru yol alan trenin düdüğünü bastıran şarkılarını uzun süre duyabildim...

Ocak ayından Ludlow kampındaki yangına dek kulaklarım korkunç hikâyelerle uğuldadı durdu. İnsanın insana karşı sertliğinden başıma ağırlar giriyordu.

«— Askerler kızımın ırzına geçtiler! Kızım daha çocuk yaşta» diyorlardı.

«— Askerler Bayan Hall'ün evine girdiler Mother» diyorlardı. «çocuk-

ları korkuttular. Evi yıktılar. Daha bir sürü kötülük yaptılar. Ve bütün bunları cenaze işleriyle uğraşan Bay Hall Milislerin öldürdüğü iki maden işçisini gömdürdü diye yaptılar...»

«— Maden işçilerini serserilik suçuyla yakaladılar Mother!» diyorlardı. «Onlara çukurlar açtırıyorlar. Metelik vermeden kömür çıkarttırıyorlar. Fabrikaların önlerini temizlettiriyorlar...»

«— Dinleyin dinleyin Mother!» diyorlardı. «Bir Polonyalı geldi buraya. Adam burada grev olduğunu bilmiyormuş. Kabadayı bir adammış. Göğsüne polis yıldızı taktılar. Eline bir tüfek verdiler. Grevcilerin üzerlerine ateş etmesini söylediler...»

«— Sandıklarla tüfek ve makineli tüfek getirdiler Mother!» diyorlardı. «Nedir bu başımıza gelenler!»

Çılgına dönen bir anne bana yapıştı.

«— Mother Jones!» diye bağırdı. «Çocuğumun her yanı şişler içinde Mother Jones! Askerin biri döğmüş çocuğumu. Oysa çocuk şaka olsun diye sadece «Milis arkadaş» demiş.

«— Utanç verici bir şey Mother» diyorlardı. «Genç bir subay yaşlı bir kadına yumruğunu sıkarak küfürler etmiş. Çünkü kadın subayın mutfağında bulaşıkları yıkarken bir işçi şarkısı mırıldanmış...»

«— Hangisi utanç verici değil ki!» dedim. «Herkes yararlınsın diye Tanrının toprağa koyduğu kömürün yalnız Rockefeller'in olması mu utanç verici değil? Biraz daha çok ekmek, biraz daha az esirlik isteyen işçilere karşı madenleri silahlı bekçilerin ve askerlerin koruması mu utanç verici değil? Utancın da daniskası bunlar...»

«— Colner babanın başına gelenleri biliyor musunuz Mother?» diyorlardı. «Postahaneye giderken milis askerleri yakalamışlar. Sirtında kazma kürekle yokuştan aşağı indirmişler onu. Öleceğini söylemişler. Kendi çukurunu kazdıracaklarını söylemişler. Colner baba sendelemiş. Yere düşmüş. Adamı tekmelemişler. Sendeleyerek doğrulmuş. Son bir defa karısını ve çocuklarını kucaklamak için eve gitmesine izin vermelerini rica etmiş. Askerler alay ederek: «Biz onları kucaklarız» demişler. Çukurun yerini göstermişler. Colner babanın ölçüsünü almışlar ve kazmasını emretmişler. «İki metre kazacaksın» demişler. Colner çukuru kazarken askerler alay ediyorlar, küfürler savuruyorlarmış. Colner çukurda bayılmış kalmış. Askerler onu orada tek başına bırakıp gitmişler. Neden sonra Colner kendine gelmiş. Kimseyi göremeyince sendeleyerek evine gitmiş. Şimdi de biraz dengesini yitirmiş Mother.»

Mumlar arasında kocalarının ölümlerini bekleyen kadınlarla uzun geceler geçirdim.

«— Hadi gidin çarpışın!» dedim bu kadınlara. «Sonuna dek, ölünceye dek çarpışın!»

Onları avutmanın tek yolu buydu.

Umutsuzluğa kapılan erkeklere öğütler veriyordum. Sağduyudan ayrılmamalarını söylüyordum. Anasız babasız çocuklar için, dul kalan analar için kapı kapı dolaşp giyecek eşya topluyordum. Grev kurbanlarını kefenlerine sarıyor, gömüyordum. Erkeklerin meyhanelere, genevlere gitmelerine engel olmağa çalışıyordum. Çünkü meyhaneler de genevler de Rockefeller'in adamlarınındı...

Maden işçileri silahlandılar. Kanun Amerikalı her vatandaşın evine zorla girilmesini yasaklar. Onlar da yuvalarını korumak için her Amerikalı vatandaş gibi silahlandılar. Çarpışmaların dumanları «Kayalık Dağların» tepelerine kadar yükseldi.

Kimsenin aldıracağı yoktu. Kimsenin umurunda değildi. Broadway'deki bürolarda toplananların konuşmaları kadınların ve çocukların hıçkırıklarını bastırıyordu. Broadway'in alabildiğine ısıtılmış bürolarında çalışanlar Colorado'nun tepelerindeki korkunç soğğun nasıl bir şey olduğunu bilemezlerdi. Colorado'nun tepelerinde aileler çadırlarda oturuyorlardı.

Bunun üzerine Ludlow olayı oldu. Ve bütün ulus bunu öğrendi. Küçük çocuklar diri diri yandılar. Bütün gazeteler olayı birinci sayfalarından verdiler. Bu olayı birinci sayfadan vermediği gerekli buldular. Ama açlıktan ve yoksulluktan yavaş yavaş ölenlere bu hak tanınmaz...

19 nisan 1914 günü Paint Creek grevinde işçilere karşı kullanılan makiNELİ tüfekler Ludlow kampına çevrildi. Milis askerlerine Binbaşı Pat Hamrock'la Teğmen K.E. Linderfelt komuta ediyorlardı. Milis askerleri daha çok Şirketin bekçilerinden kurulmuştu.

Sabah erken saatlerde askerler kampa doğru ilerlediler. Yunanlıların başı Louis Krikas'a karargâhtan bir emir getirmişlerdi. Emirde Trikas'ın iki İtalyanı askerlere teslim etmesi belirtiliyordu. Trikas tutuklama emrini göstermelerini söyledi. Askerlerin ellerinde böyle bir emir yoktu. O zaman Trikas adamları teslim etmedi. Askerler karargâhlarına döndüler. Bir uyarma

bombası fırlatıldı. Sonra bir tane daha fırlatıldı. Daha sonra da makineli tüfekler çadırları taramağa başladılar. Zavallı maden işçilerinin tek barınakları bu çadırlardı. Kurşunlar çelik yağmuru gibi erkeklerin, kadınların ve çocukların üzerine yağıyordu.

Kadınlar ve çocuklar tepelere doğru kaçtılar. Bazıları yerlerinden kıpırdamadı. Erkekler silah kullanarak yuvalarını korudular. Çarpışma bütün gün sürdü. Kadınlar yerlere yuvarlanıyorlardı. Snyder adında küçük bir çocuk kedisini kurtarayım derken başından bir kurşunla vuruldu. Can çekişen annesine su getirirken başka bir çocuk da öldürüldü.

Akşam saat beşe doğru maden işçilerinin ne yiyeceği kalmıştı, ne suyu ne de kurşunu. Erkekler karıları ve çocuklarıyla tepelere çekilmek zorunda kaldılar. Louis Trikas kadınları ve çocukları emin bir yere yerleştirmeye çalışırken delik deşik edilerek vuruldu. Kadınlar ve çocuklar da onunla beraber öldüler.

Gece olmuştu artık. Derin dağ boğazlarında buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Erkekler de, kadınlar da, çocuklar da soğuktan ağlıyorlardı. O sırada göklere doğru bir alevdir yükseldi. Meyhanelerde içkiden ve kan kokusundan sarhoş olan askerler benzine batırdıkları meşalelerle Ludlow çadırlarını ateşe vermişlerdi. Bütün çadırlar yanıp kül oldu. Maden işçilerinin bir tek çeşmesi vardı. Onun da borusunu dikenli tellerle tıkadılar...

Her şey bittiği zaman zavallılar ölümlerini gömmek için kampa indiler. Bir çukurda on bir çocukla iki kadının ölümlerini buldular. Hepsi kömür haline gelmişti. Tanınmalarına imkân yoktu... Her yer ve her şey yakılmış yıkılmıştı. Erkekler, kadınlar, çocuklar yuvalarından olmuşlardı. Kendilerini korumak yeteneğinden yoksun kadınlar ve çocuklar öldürülmüştü. Ve bütün bunlar Colorado Benzin ve Demir Şirketi'nin emirlerini yerine getiren Teğmen Linderfelt'in iki dudağı arasından çıkan bir emir üzerine olmuştu...

Grevciler herkesin silahlanması için bir bildiri yayımladılar. Eli silah tutan her erkek cinayetlere, yangınlara ve yağmıya karşı kendisini ve ailesini koruyacaktı. Bu, orman kanunundan bizim sözümona uygarlığımıza dek insan-öğlunun doğal ve kaçınılmaz hakkı olmuştur.

Bütün grev bölgesindeki erkeklerin hepsi silahlandılar. Ludlow hâlâ kalplerinde yanıyordu...

Herkes bir şeyler yapmak istiyordu. Ludlow'da kurulan bir heyet Başkan Wilson'u görmeğe gitti. Heyette Bayan Petrucci de vardı. Bu kadının üç çocuğu da Ludlow yangınında kömür haline gelerek ölmüştü. Onun da Başkana bir diyeceği vardı...

Başkan bekçileri hizaya getirmek için Amerika Birleşik Devletlerinin atlı birliklerini gönderdi. Durumu inceledi. Taraflar arasında üç yıllık bir anlaşma yapılmasını teklif etti. Bu teklif hem maden işçilerini hem de Şirketin adamlarını ilgilendiriyordu. Şirketin adamları teklifi reddettiler.

Halk Denver'de büyük bir toplantıya çağrıldı. Yargıç Lindsay konuştu. Şirketin adamlarının Colorado kanunlarına saygı göstermelerini istedi. Gerekli tedbirlerin alınacağını söyledi. Yargıcın bu sözü yerine getirildi. Denver'in Mülk Sahipleri Kurumu maden işçilerinin tarafını tutan yargıç Lindsay'i denetlemek için bir komisyon kurdu.

Rockfeller endişeye kapıldı. Parayla gazeteciler tutarak broşürler ve makaleler yazdırdı. Bunlar memleketin bütün gazetelerine telgrafla gönderildi. Bu yazılarda kışkırtıcıların gelişine dek maden işçilerinin mutlu yaşamı anlatılıyordu. Maden işçilerinin Şirketin meyhanelerinde zevkü sefa içinde geçen yaşamı anlatılıyordu. Maden işçilerinin ev niyetine oturdukları ahırlardaki mutlu yaşamı anlatılıyordu. Maden işçilerinin sekiz saat çalışma süresini şart koşan federal kanundan nefret ettiklerini, kendilerinin on-on iki saat çalışmalarına izin verilmesini istedikleri anlatılıyordu.

Ve bütün bunlar olup bitirken Ludlow'da öldürülen çocukların anneleri hâlâ matem içindeydiler...

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

TÜSTAV

(Eylem 20 - Basın : 22889)

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

ROMAN

DİRİLEN ŞEHİR — Jules Romains

Çev: S. Eyüboğlu — 2 Lira

DÜŞÜŞ — Albert Camus

Çev: Ferit Edgü — 3 Lira

BULANTI — Jean Paul Sartre

Çev: Selâhaddin Hilav — 6 Lira

(İkinci Baskı)

MÜTHİŞ ÇOCUKLAR — Jean Cocteau

Çev: V. Üretürk — 2 Lira

HAYDARI KAMPI — Themis Kornaros

Çev: Nevzat Hatko — 5 Lira

KALPAKLILAR — Samim Kocagöz

DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz

Her cilt 7,5 Lira

ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence

Çev: Bilge Karasu — 2 Lira

(Türk Dil Kurumu Armağanı)

KURTLAR SOFRASI — Attilâ İlhan

2 Cilt. Her cilt 7,5 Lira

ALEKSİ ZORBA — N. Kazancakis

Çev: Ahmet Angın — 7,5 Lira

DÂVA — Franz Kafka

Çev: Kâmurân Şipal — 7,5 Lira

ARSLAN ASKER ŞVAYK — J. Hašek

Çev: Ayşegül Günkut — 6 Lira

BİR KARIŞ TOPRAK — Samim Kocagöz

5 Lira

(Resimliyen: İ. Balaban)

KATILA KATILA GÜLEN KALIMKOŞ

K. Kandaş — 3 Lira

DEĞİŞİM — Franz Kafka - 3 Lira

YERALTINDA YAŞAYANLAR — Richard

Wright - 3 Lira

FELSEFE KİTAPLARI — DENEMELER

FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ

Hatemi Senih — 2 Lira

SISYPHE EFSANESİ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 4 Lira

VOLTAIRE — A. Cresson

Çev: Suat Erginer — 2 Lira

TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 3 Lira

PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT —

Freud Jung Adler

Çev: Selâhaddin Hilav — 3 Lira

RÜYA YORUM METODU — Freud

Çev: Ayşegül Günkut — 2 Lira

VAROLUŞÇUNUN BUNALIMI — Bertrand

Russell — Çev: Türkân Araz — 2 Lira

VAROLUŞÇULUÇ - MATERYALİZM VE

DEVİRİM — Jean Paul Sartre

Çev: Emin Türk Eliçin — 3 Lira

(İkinci baskı)

DENEMELER — Bertrand Russell — Çev:

Çev: Türkân Araz — 3 Lira

TRAGEDYA'nın DOĞUŞU —

F. Nietzsche — Çev: İ. Zeki Eyüpoğlu —

4 Lira

TOPLUM BİLİM DİZİSİ

YAHUDİLİK SORUNU — Jean Paul Sartre

Çev: E. T. Eliçin — 3 Lira

İNSANLIĞIN GELECEĞİ — Bertrand Russell

Çev: Memduh Balaban — 2 Lira

TASAVVUT — Yaşar Kemal — 3 Lira

İKTİSADİ BUHRAN VE MONOPOLLER —

Derliyen: Şerif Hulûsi — 4 Lira

EKONOMİ POLİTİK — Oskar Lange

Çev: Muvaffak Şeref — 4 Lira

KÛBA ve KÛBA PLÂNLAMASI — Charles

Bettelheim — Çev. Şerif Hulûsi — 4 Lira

KONGO KURTULUŞ SAVAŞI

Dr. Toruzoğlu — 3 Lira

DÜNYA TARİHİNE BAKIŞLAR —

Pandit Nehru - 4 Lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.

Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.